

A graphic of a musical staff with several notes, including eighth and sixteenth notes, some with sharp symbols, and a treble clef, all in a light orange color. The staff is curved and positioned on the left side of the cover.

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Δημοτική Εκπαίδευση

Δείκτες Επιτυχίας και Επάρκειας

Υπουργείο Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας Κύπρου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Δείκτες Επιτυχίας – Επάρκειας	σελ.
• Ακρόαση	4
• Εκτέλεση (Φωνή)	13
• Εκτέλεση (Όργανα)	20
• Δημιουργία (Αυτοσχεδιασμός – Σύνθεση)	27
Γλωσσάρι	36
Συνοπτικός Πίνακας Ρυθμικών Αξιών	49

Δείκτες Επιτυχίας-Επάρκειας

Στους πίνακες που ακολουθούν παρουσιάζονται αναλυτικά οι Δείκτες Επιτυχίας και Επάρκειας για καθεμιά από τις μουσικές δεξιότητες που αναπτύσσονται στο μάθημα Μουσικής:

- *Ακρόαση*
- *Εκτέλεση (Φωνή)*
- *Εκτέλεση (Όργανα)*
- *Δημιουργία (Αυτοσχεδιασμός-Σύνθεση)*

Στην αρχή κάθε πίνακα παρατίθεται προοίμιο, στο οποίο παρουσιάζονται το γενικό παιδαγωγικό πλαίσιο και οι βασικές εμφάσεις του κάθε τομέα, με στόχο τη διευκόλυνση του προγραμματισμού και της διδακτικής αξιοποίησής τους από τους/τις εκπαιδευτικούς. Οι *Δείκτες Επιτυχίας* αναφέρονται στα επιδιωκόμενα μαθησιακά αποτελέσματα που αναμένεται να επιτύχει το παιδί στο τέλος κάθε βαθμίδας. Οι *Δείκτες Επάρκειας* αναφέρονται στα διδακτέα, δηλαδή στις έννοιες και πληροφορίες, στις δεξιότητες και στρατηγικές σκέψης, καθώς και στις στάσεις και αξίες που απαιτούνται για την επίτευξη των αντίστοιχων μαθησιακών αποτελεσμάτων. Οι Δείκτες Επιτυχίας παραμένουν κοινοί σε όλες τις βαθμίδες, ενώ οι Δείκτες Επάρκειας διαφοροποιούνται αναπτυξιακά και παιδαγωγικά από βαθμίδα σε βαθμίδα, αποτυπώνοντας τη σπειροειδή διάταξη της ύλης και τη συνοχή του Αναλυτικού Προγράμματος. Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι ίδιοι Δείκτες Επάρκειας καλύπτουν δύο ή και τρεις βαθμίδες, όταν αυτό κρίνεται παιδαγωγικά σκόπιμο.

ΑΚΡΟΑΣΗ

Η Μουσική Ακρόαση διαποτίζει όλες τις μουσικές δραστηριότητες στην τάξη, όπως το τραγούδι, την εκτέλεση στα όργανα, τη μουσική και κίνηση, τη μουσική σημειογραφία και τη μουσική δημιουργία, και συμβάλλει στην αντίληψη της μουσικής ως πολύπλευρης αλλά ενιαίας εμπειρίας. Η Ακρόαση στο μάθημα της Μουσικής αποβλέπει στην ανάπτυξη της ακουστικής αντίληψης και ακουστικής μνήμης των παιδιών, στην καλλιέργεια της κριτικής και δημιουργικής σκέψης, καθώς και της φαντασίας τους, και στον εμπλουτισμό του μουσικού ρεπερτορίου τους με ποικίλα ακούσματα από διάφορα είδη, εποχές και πολιτισμούς, με στόχο την εκτίμηση της δικής μας μουσικής κληρονομιάς, αλλά και αυτής άλλων μουσικών πολιτισμών. Παράλληλα, επιδιώκει τη σταδιακή οικοδόμηση ουσιαστικής μουσικής γνώσης και αισθητικής αντίληψης, μέσα από τη συνειδητή επεξεργασία, κατανόηση και ερμηνεία των μουσικών εμπειριών.

Η Μουσική Ακρόαση, στο πλαίσιο του μαθήματος, μπορεί να έχει τις ακόλουθες μορφές:

1. Αναγνώριση και αποκωδικοποίηση «με το αυτί» μιας μελωδίας ή ενός ρυθμού και απόδοσή τους με τη φωνή, τα όργανα, τη χειρονομική, τα κρουστά σώματος και τη σημειογραφία.
2. Εστίαση στις θεμελιώδεις μουσικές έννοιες μέσα από βιωματικές, παιγνιώδεις και σταδιακά εξελισσόμενες εμπειρίες.
3. Παροχή ερεθισμάτων για δημιουργική δραστηριότητα, αυτοσχεδιασμό και σύνθεση.
4. Αναστοχαστικός σχολιασμός έργων που έχουν εκτελέσει/ερμηνεύσει ή δημιουργήσει τα παιδιά ή άλλοι, καθώς και διατύπωση εισηγήσεων για πιθανούς τρόπους διαφοροποίησής τους, ώστε να ανταποκρίνονται σε συγκεκριμένα κριτήρια.
5. Γνωριμία με την κυπριακή και ελληνική μουσική (παραδοσιακή, έντεχνη και δημοφιλή), με σκοπό τη θετική ανταπόκριση των παιδιών σε αυτή.
6. Επαφή με έργα διαφορετικών ειδών, εποχών και πολιτισμών και αναγνώριση των μουσικών χαρακτηριστικών τους
7. Ανάλυση, σύγκριση και αξιολόγηση του τρόπου που τα μουσικά στοιχεία αντιπροσωπευτικών μουσικών έργων, συσχετίζονται με το κοινωνικό, πολιτιστικό και ιστορικό πλαίσιο δημιουργίας τους, αλλά και την πρόθεση του/της δημιουργού.
8. Ελεύθερη ανταπόκριση σε ποικίλα ακούσματα με διάφορους τρόπους, συμβάλλοντας στην καλλιέργεια της φαντασίας.

Για να καταστούν ενεργητικοί ακροατές, τα παιδιά ενθαρρύνονται να ακούν προσεκτικά το ηχητικό τους περιβάλλον, τις δικές τους μουσικές δημιουργίες, ηχογραφημένη μουσική που είναι ποιοτικά και παιδαγωγικά κατάλληλη για την ηλικία, τις γνώσεις, τις δυνατότητες και τα ενδιαφέροντά τους, καθώς και ζωντανή μουσική εντός και εκτός σχολείου. Ο ψηφιακός οπτικός γραμματισμός αποτελεί ένα σημαντικό σύγχρονο εργαλείο για την κατανόηση της μουσικής και περιλαμβάνει την ικανότητα ερμηνείας, κριτικής αποτίμησης και ανάλυσης οπτικών ερεθισμάτων που σχετίζονται με αυτήν. Στο πλαίσιο αυτό, οι ψηφιακοί χάρτες ακρόασης και άλλα ψηφιακά βοηθήματα συμβάλλουν στην κατανόηση των μουσικών εννοιών και στην ενεργή συμμετοχή των παιδιών. Ανεξάρτητα από τη δομή ή τον επιδιωκόμενο σκοπό κάθε δραστηριότητας Μουσικής Ακρόασης, είναι ουσιαστικό να προσφέρεται στα παιδιά η δυνατότητα να απολαμβάνουν τη μουσική εμπειρία, να εξωτερικεύουν τα συναισθήματά τους και να εκφράζουν τις προσωπικές τους σκέψεις και προτιμήσεις γύρω από αυτήν. Σε κάθε περίπτωση, είναι παιδαγωγικά ωφέλιμο η μουσική εμπειρία της Ακρόασης να συνδέεται με βιώματα και αυθεντικά μουσικά πλαίσια, ώστε τα παιδιά να νοηματοδοτούν προσωπικά τη μουσική εμπειρία.

			ΒΑΘΜΙΔΑ 1 (Α΄-Β΄ Δημοτικού)	ΒΑΘΜΙΔΑ 2 (Γ΄-Δ΄ Δημοτικού)	ΒΑΘΜΙΔΑ 3 (Ε΄-ΣΤ΄ Δημοτικού)
ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ			ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΑ ΔΙΔΑΚΤΕΑ ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ <i>Έννοιες/Πληροφορίες, Δεξιότητες/Στρατηγικές σκέψης, Στάσεις/Αξίες</i>		
<i>Τα παιδιά να είναι σε θέση:</i>					
A1. Να ανταποκρίνονται ελεύθερα σε μουσικές ακροάσεις με ποικιλία τρόπων			- Αισθητοποίηση της μουσικής και έκφραση συναισθημάτων και σκέψεων με ποικιλία τρόπων: - Κινητική έκφραση (π.χ. παράμετροι κίνησης, ακολουθία κινήσεων, χορός) - Θεατρική έκφραση (π.χ. υπόδυση ρόλων, αναπαράσταση συναισθημάτων) - Λεκτική έκφραση (π.χ. λέξεις, μικρές προτάσεις, στίχοι, ποίηση) - Εικαστική έκφραση (π.χ. χρώματα, άχρηστα υλικά, σύμβολα)		
A2. Να ανταποκρίνονται κινητικά σε μουσικές ακροάσεις εστιάζοντας σε παραμέτρους κίνησης			- Εξοικείωση με τις παραμέτρους της κίνησης: <i>Ροή (flow)</i>: ελεύθερη ή περιορισμένη κίνηση <i>Βάρος (weight)</i>: ανάλαφρη ή βαριά κίνηση <i>Χρόνος (time)</i>: ταχύτητα της κίνησης <i>Χώρος (space)</i>: κατεύθυνση της κίνησης (συγκεκριμένη ή άτακτη), επίπεδα κίνησης (ψηλό, μεσαίο, χαμηλό) και χρήση του ατομικού/κοινού χώρου		
A3. Να αναπτύξουν βιωματικά την ακουστική τους αντίληψη σε σχέση με τον ρυθμό, τη μελωδία και την αρμονία	A3.1	Να εντοπίζουν τον παλμό, την έμφαση και τα ασθενή μέρη του μέτρου και να τα αποδίδουν κινητικά και με κρουστά σώματος	- Αναγνώριση και απόδοση δυνατών και ασθενών μερών του μέτρου - Έμφαση και παλμός σε απλά, σύνθετα και μικτά μέτρα (2/4, 4/4, 3/4, 6/8, 7/8)	- Αναγνώριση και απόδοση δυνατών και ασθενών μερών του μέτρου - Έμφαση και παλμός σε απλά, σύνθετα και μικτά μέτρα (όπως προηγούμενη βαθμίδα + 5/8) - Παλμός και υποδιαίρεσεις	- Αναγνώριση και απόδοση δυνατών και ασθενών μερών του μέτρου - Έμφαση και παλμός σε απλά, σύνθετα και μικτά μέτρα (όπως προηγούμενη βαθμίδα + 9/8, 9/4) - Παλμός και υποδιαίρεσεις - Μετρική αλλαγή

	A3.2	Να ανακαλούν και να αποδίδουν ρυθμικά σχήματα¹ σε διάφορα μέτρα: α. νοερά (audiation/ εσωτερική ακοή) β. με μίμηση (με τη φωνή², κρουστά σώματος και κρουστά) 1. βλ. Συνοπτικό Πίνακα Ρυθμικών Αξιών 2. με ουδέτερη συλλαβή π.χ. «πα»	• Διάκριση ήχων μικρής και μεγάλης διάρκειας • Νοερή ανάκληση ρυθμικών σχημάτων διαβαθμισμένης δυσκολίας (ενός-δύο μέτρων) σε απλά, σύνθετα και μικτά μέτρα (βλ. Α3.1) • Απόδοση ρυθμικών σχημάτων διαβαθμισμένης δυσκολίας (ενός-δύο μέτρων) σε απλά, σύνθετα και μικτά μέτρα (βλ. Α3.1)			
	A3.3	Να εντοπίζουν τις αλλαγές στο τονικό ύψος και στην κατεύθυνση μελωδίας και να τις αποδίδουν κινητικά	• Διάκριση και ανταπόκριση στις αλλαγές του τονικού ύψους: - ο Ψηλά-χαμηλά - ο Ανιούσες, κατιούσες και ισοϋψείς μελωδίες	• Διάκριση και ανταπόκριση στις αλλαγές του τονικού ύψους: - ο Ψηλά-χαμηλά - ο Ανιούσες, κατιούσες και ισοϋψείς μελωδίες - ο Βηματικές και αλματικές μελωδίες	• Διάκριση και ανταπόκριση στις αλλαγές του τονικού ύψους: - ο Ανιούσες, κατιούσες και ισοϋψείς μελωδίες - ο Βηματικές και αλματικές μελωδίες - ο Μικρό-μεγάλο διάστημα (βήμα και άλμα) - ο Διάστημα προς τα πάνω και προς τα κάτω	
	A3.4	Να ανακαλούν και να αποδίδουν μελωδικά σχήματα: α. νοερά (audiation/ εσωτερική ακοή) β. με μίμηση με τη φωνή* *με ουδέτερη συλλαβή π.χ. «πα» ή με συλλαβές σολφέζ	• Διάκριση ήχων διαφορετικού ή ίδιου τονικού ύψους • Νοερή ανάκληση και απόδοση μελωδικών σχημάτων με: - ο Βαθμίδα 1: 2-3 διαφορετικές νότες - ο Βαθμίδα 2: 3-4 διαφορετικές νότες - ο Βαθμίδα 3: 4-5 διαφορετικές νότες • Σύντομες μελωδίες-μέρος μεγαλύτερης μελωδίας, γνωστού τραγουδιού ή ακρόασης • Τονική στο περιβάλλον πεντατονικής, μείζονας και ελάσσονας κλίμακας. • Τονική συγχορδία (αρπισμός με τρεις νότες) μείζονας και ελάσσονας κλίμακας (Βαθμίδα 3)			

	A3.5	Να ανακαλύπτουν με το αυτί και να παίζουν μελωδίες με δοσμένη την αρχική νότα	Απλά μελωδικά σχήματα με 2-3 νότες (πιο ψηλά-πιο χαμηλά, ίδιο ύψος)	Απλά μελωδικά σχήματα με 3-5 νότες (βηματική, αλματική μελωδία)	Απλά μελωδικά σχήματα με 4-6 νότες (βηματική, αλματική μελωδία)
A4. Να αναγνωρίζουν ακουστικά και να αποκωδικοποιούν μουσικές έννοιες μέσα από ακροάσεις χρησιμοποιώντας την κατάλληλη μουσική ή συναφή ορολογία ή σημειογραφία	A4.1	Να αναγνωρίζουν ακουστικά και να αποκωδικοποιούν ρυθμικές έννοιες	- Εντοπισμός, περιγραφή και ονομασία ρυθμικών εννοιών - Παλμός σε μέτρα 2/4, 4/4 - Έμφαση - Ρυθμός - Ήχοι μικρής και μεγάλης διάρκειας - Παύση - Ρυθμικές αξίες: - Ρυθμικές συλλαβές (βλ. συστήματα ρυθμικών συλλαβών Συνοπτικού Πίνακα Ρυθμικών Συλλαβών) - Αποκωδικοποίηση και απόδοση ρυθμικών σχημάτων με ρυθμικές συλλαβές - Αποκωδικοποίηση και καταγραφή ρυθμικών σχημάτων με συμβατική ή μη συμβατική σημειογραφία (βλ. ρυθμικές αξίες πιο πάνω) - Γραφή ρυθμικών αξιών: 	- Εντοπισμός, περιγραφή και ονομασία ρυθμικών εννοιών - Παλμός σε μέτρα 2/4, 3/4, 4/4 - Έμφαση - Ρυθμός - Ήχοι μικρής και μεγάλης διάρκειας - Παύση - Ρυθμικές αξίες - Ρυθμικές συλλαβές (βλ. συστήματα ρυθμικών συλλαβών Συνοπτικού Πίνακα Ρυθμικών Συλλαβών) - Αποκωδικοποίηση και απόδοση ρυθμικών σχημάτων με ρυθμικές συλλαβές - Αποκωδικοποίηση και καταγραφή ρυθμικών σχημάτων (βλ. ρυθμικές αξίες πιο πάνω) - Γραφή ρυθμικών αξιών: 	- Εντοπισμός, περιγραφή και ονομασία ρυθμικών εννοιών - Παλμός σε μέτρα 2/4, 3/4, 4/4, 6/8, 7/8, 5/8 - Έμφαση - Ρυθμός - Ήχοι μικρής και μεγάλης διάρκειας - Παύση - Ρυθμικές αξίες - Ρυθμικές συλλαβές (βλ. συστήματα ρυθμικών συλλαβών Συνοπτικού Πίνακα Ρυθμικών Συλλαβών) - Αποκωδικοποίηση και απόδοση ρυθμικών σχημάτων με ρυθμικές συλλαβές - Αποκωδικοποίηση και καταγραφή ρυθμικών σχημάτων (βλ. ρυθμικές αξίες πιο πάνω) - Γραφή ρυθμικών αξιών:

	A4.2	Να αναγνωρίζουν ακουστικά και να αποκωδικοποιούν μελωδικές έννοιες	• Διάκριση ρυθμού – μελωδίας • Εντοπισμός και περιγραφή μελωδικών εννοιών: - ο Ψηλά- χαμηλά - ο Ίδιο-διαφορετικό ύψος - ο Μελωδίες που ανεβαίνουν, που κατεβαίνουν και που μένουν στο ίδιο ύψος - ο Ήχος πεντατονικής και μείζονας κλίμακας • Αποκωδικοποίηση και απόδοση μελωδικών σχημάτων με συλλαβές σολφέζ, χειρομορφές Kodály ή άλλα σύμβολα: - ο Νότες: σολ, μι • Αποκωδικοποίηση και καταγραφή μελωδικών σχημάτων με μη συμβατική σημειογραφία - ο Νότες σολ, μι	• Διάκριση ρυθμού – μελωδίας • Εντοπισμός και περιγραφή μελωδικών εννοιών: - ο Ψηλά- χαμηλά - ο Ίδιο-διαφορετικό ύψος - ο Μελωδίες που ανεβαίνουν, που κατεβαίνουν και που μένουν στο ίδιο ύψος - ο Ήχος πεντατονικής και μείζονας κλίμακας • Αποκωδικοποίηση και απόδοση μελωδικών σχημάτων με συλλαβές λφέζ, χειρομορφές Kodály ή άλλα σύμβολα: - ο Νότες: σολ, μι, λα, ντο • Αποκωδικοποίηση και καταγραφή μελωδικών σχημάτων με συμβατική σημειογραφία - ο Νότες σολ, μι • Γραφή μελωδικών στοιχείων: - ο Κλειδί του ΣΟΛ - ο Διαστολή και διπλή διαστολή - ο Γραφή νότας (νότες ντο, σι, λα, σολ, μι, ρε) σε γραμμές και διαστήματα με τις πιο πάνω ρυθμικές αξίες (βλ. Α3.3)	• Εντοπισμός και περιγραφή μελωδικών εννοιών: - ο Ψηλά- χαμηλά - ο Ίδιο-διαφορετικό ύψος - ο Ανιούσες, κατιούσες και ισοΰσες μελωδίες - ο Βηματικές και αλματικές μελωδίες - ο Ήχος πεντατονικής, μείζονας και ελάσσονας κλίμακας • Αποκωδικοποίηση και απόδοση μελωδικών σχημάτων με συλλαβές σολφέζ, χειρομορφές Kodály ή άλλα σύμβολα: - ο Νότες: ντο, ρε, μι σολ, λα • Αποκωδικοποίηση και καταγραφή μελωδικών σχημάτων με συμβατική σημειογραφία - ο Νότες σολ, μι, λα, (ντο) • Γραφή μελωδικών στοιχείων: - ο Τρόπος γραφής μετρικού σπλισμού - ο Γραφή νότας (νότες ντο, ρε, μι, φα, σολ, λα, σι, ντο', ρε') σε γραμμές και διαστήματα με τις πιο πάνω ρυθμικές αξίες (βλ. Α3.3)
--	------	---	---	--	---

	A4.3	Να αναγνωρίζουν, να περιγράφουν και να αποδίδουν μορφολογικά στοιχεία ή τη μορφή συγκεκριμένων έργων	• Εντοπισμός: - ο Μουσικής φράσης (ίδια-διαφορετική) - ο Θέματος, κύριου θέματος (leitmotif) - ο Μέρους (επανάληψη μέρους, ίδιο-διαφορετικό μέρος) - ο Στοιχείων τραγουδιού: εισαγωγή, κουπλέ, ρεφρέν • Απόδοση μορφολογικών στοιχείων με κίνηση/γραφική αναπαράσταση/σύμβολα • Περιγραφή με χρήση μουσικής ορολογίας (<i>Βαθμίδες 2 και 3</i>): - ο Διμερής μορφή (AB) - ο Τριμερής μορφή (ABA) - ο Μορφή ροντό (ΑΒΑΓΑ)		
	A4.4	A4.4.1 Να αναγνωρίζουν, να ταξινομούν και να ονομάζουν διαφορετικές χοριές	• Αναγνώριση, ταξινόμηση και ονομασία: - ο Φυσικών και τεχνητών ήχων - ο Χοριών μουσικών οργάνων τάξης και άλλων - ο Χοριών των μουσικών οργάνων των τριών οικογενειών της συμφωνικής ορχήστρας - ο Χοριών μουσικών οργάνων παραδοσιακής μουσικής - ο Χοριών διαφορετικών ειδών φωνής/φωνών - ο Χοριών σε ποικίλα ηχοτοπία		
		A4.4.2 Να αναγνωρίζουν και να ονομάζουν ποικίλα μουσικά σύνολα ως προς τη χοριά	Αναγνώριση και ονομασία: • Παιδική χορωδία	Αναγνώριση, ονομασία, διάκριση και σύγκριση των πιο κάτω : • Παιδική χορωδία/Χορωδία ενηλίκων • Παραδοσιακό Σύνολο • Συμφωνική Ορχήστρα	Αναγνώριση, ονομασία, διάκριση και σύγκριση των πιο κάτω : • Παιδική χορωδία/Χορωδία ενηλίκων • Παραδοσιακό σύνολο • Συμφωνική ορχήστρα • Βυζαντινό σύνολο • Φιλαρμονική • Ροκ Μπάντα • Τζαζ Μπάντα
	A4.5	Να αναγνωρίζουν και να περιγράφουν έννοιες σε	Αναγνώριση και ονομασία των πιο κάτω :	Αναγνώριση και ονομασία των πιο κάτω :	Αναγνώριση και ονομασία των πιο κάτω :

		σχέση με την υφή και αρμονικές έννοιες	- Αραιή-Πυκνή υφή - Μία φωνή (σόλο)-πολλές φωνές (χορωδία) - Ένα όργανο (σόλο)-πολλά όργανα μαζί (ορχήστρα)	- Αραιή-Πυκνή υφή - Μία φωνή-πολλές φωνές - Σόλο όργανο-Ορχήστρα - Ρυθμικό οστινάτο (ως συνοδεία) - Στοιχεία αρμονίας - Μελωδικό οστινάτο (ως συνοδεία) - Δίφωνος κανόνας	- Αραιή-Πυκνή υφή - Μία φωνή-πολλές φωνές - Σόλο όργανο-Ορχήστρα - Ρυθμικό οστινάτο (ως συνοδεία) - Στοιχεία αρμονίας - Μελωδικό οστινάτο (ως συνοδεία) - Δίφωνος κανόνας - Μελωδία-Αρμονική συνοδεία (δεύτερη φωνή, ισοκράτης, αλλαγή συγχορδιών)
	A4.6	Να εντοπίζουν εκφραστικές έννοιες και να περιγράφουν τη λειτουργία τους σε μουσικά έργα	Εντοπισμός, ονομασία και περιγραφή της λειτουργίας των πιο κάτω: <i>Βιωματικά (βλ. Α1):</i> - Δυναμική: - δυνατά- απαλά (<i>forte-piano</i>) - σταδιακά πιο δυνατά-πιο απαλά (<i>crescendo/diminuendo</i>) - Ταχύτητα: - γρήγορα-αργά - σταδιακά πιο γρήγορα-πιο αργά - Άρθρωση: - κοφτοί-δεμένοι ήχοι	Εντοπισμός, ονομασία και περιγραφή της λειτουργίας των πιο κάτω: <i>Βιωματικά (βλ. Α1) και με χρήση μουσικής ορολογίας:</i> - Δυναμική (<i>Βαθμίδα 3</i>): - δυνατά/<i>forte</i> - απαλά/<i>piano</i> - πολύ δυνατά/<i>fortissimo</i> - πολύ απαλά/<i>pianissimo</i> - σταδιακά πιο δυνατά/<i>crescendo</i> - σταδιακά πιο απαλά/<i>diminuendo</i> - Ταχύτητα: - γρήγορα -αργά - σταδιακά πιο γρήγορα-επιτάχυνση/<i>accelerando</i> - σταδιακά πιο αργά-επιβράδυνση/<i>ritardando</i> - Άρθρωση: <i>staccato-legato</i> - Διατύπωση υποθέσεων και αιτιολόγηση της χρήσης των εκφραστικών στοιχείων από τον/τη δημιουργό	

A5. Να συσχετίζουν ακουστικά και οπτικά τις μουσικές έννοιες ενός έργου με τη χρήση μη συμβατικής και συμβατικής σημειογραφίας	A5.1	Να αποκωδικοποιούν και να ακολουθούν μη συμβατικές και συμβατικές παρτιτούρες	• Σύνδεση ακουστικού ερεθίσματος με: - ο μη μουσικά σύμβολα (π.χ. εικόνες, σχήματα, αριθμοί) - ο μουσικά σύμβολα (π.χ. ρυθμικές αξίες, στοιχεία δυναμικής) - ο ψηφιακούς και έντυπους χάρτες ακρόασης (με μουσικά και μη μουσικά σύμβολα)
	A5.2	Να αναπαριστούν τις μουσικές έννοιες ενός έργου με μη συμβατικές και συμβατικές παρτιτούρες	• Αναπαράσταση ακουστικού ερεθίσματος με: - ο μη μουσικά σύμβολα (γραφικές παρτιτούρες) - ο μουσικά σύμβολα
A6. Να προσεγγίζουν κριτικά μουσική διαφορετικών ειδών, εποχών και πολιτισμών			• Αναγνώριση, ανάλυση, ερμηνεία και σύγκριση (ανάλογα με τη βαθμίδα και τις μουσικές τους γνώσεις), ποικίλων ειδών μουσικής σε σχέση με: - ο τα μουσικά στοιχεία (ρυθμός, μελωδία, αρμονία, υφή, μορφή, χροιά, δυναμική, ταχύτητα, άρθρωση) - ο την ταυτότητα ακρόασης (π.χ. συνθέτης/συνθέτρια, στιχουργός, ερμηνευτής/ερμηνεύτρια) - ο το ιστορικό, κοινωνικό, πολιτισμικό και γεωγραφικό πλαίσιο - ο το είδος και λειτουργία του μουσικού έργου (π.χ. μουσική για ψυχαγωγία, έκφραση συναισθημάτων, κοινωνικά μηνύματα) • Εφαρμογή μουσικών γνώσεων και εμπειριών για προσέγγιση και κατανόηση νέων μουσικών έργων • Αναγνώριση και σεβασμός της ποικιλομορφίας της μουσικής δημιουργίας (γλώσσα, κουλτούρα, πολιτισμός) • Αναγνώριση της σχέσης και των αλληλεπιδράσεων της μουσικής με άλλες μορφές τέχνης (π.χ. θέατρο, χορός, ποίηση, εικαστικά, κινηματογράφος) • Διάκριση και κριτική προσέγγιση πολυτροπικών μέσων που περιέχουν μουσική (συνδυασμός ήχου, μουσικής, εικόνας, λόγου και ψηφιακού περιεχομένου), ως προς τον τρόπο με τον οποίο επηρεάζουν αντιλήψεις και στάσεις, καθώς και ως προς ζητήματα δεοντολογίας, πνευματικών δικαιωμάτων και κοινωνικής ευθύνης (π.χ. ισότητα, στερεότυπα, ρατσισμός, ανθρώπινα δικαιώματα και πολιτισμός της ειρήνης)

A7. Να αναπτύξουν δεξιότητες αυτορρύθμισης ως καλοί ακροατές	• Απόκτηση δεξιοτήτων καλού ακροατή: - ο Διατήρηση προσοχής - ο Έλεγχος σώματος και συμπεριφοράς - ο Χειροκρότημα (πότε; πώς; πόσο; πότε σταματώ;) - ο Προσαρμογή ανάλογα με το είδος του μουσικού δρώμενου (π.χ. παρουσίαση δημιουργίας παιδιών, σχολική γιορτή, συναυλία συμφωνικής ορχήστρας)
A8. Να αναπτύξουν τη δική τους μουσική ταυτότητα ως άτομα και ως μέλη ενός κοινωνικού συνόλου	• Ανάπτυξη θετικής περιέργειας για καινούργια ακούσματα • Αξιοποίηση της τεχνολογίας για αναζήτηση και επιλογή νέων ακουσμάτων και πληροφοριών που σχετίζονται με αυτά • Απόκτηση θετικής στάσης απέναντι στην παραδοσιακή και σύγχρονη κυπριακή και ελληνική μουσική. • Υποστήριξη των μουσικών τους προτιμήσεων με γλωσσική επάρκεια και χρήση μουσικής ορολογίας • Σεβασμός στις μουσικές προτιμήσεις των άλλων

ΕΚΤΕΛΕΣΗ (ΦΩΝΗ)

Η φωνή είναι το πιο φυσικό και άμεσο μουσικό όργανο που διαθέτει ο άνθρωπος. Το μάθημα της Μουσικής, με μεθοδική διδασκαλία, θα πρέπει να προωθεί την ανάπτυξη των φωνητικών δεξιοτήτων όλων των παιδιών και την αξιοποίηση του τραγουδιού ως μέσου κοινωνικοποίησης και έκφρασης συναισθημάτων, τόσο σε ατομικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο. Για την ολοκληρωμένη φωνητική ανάπτυξη των παιδιών, οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να εστιάζουν στην κατάλληλη προετοιμασία του σώματος και της φωνής, στην απόκτηση σωστής τεχνικής και στην προστασία της υγείας της φωνής. Μέσα από τη δημιουργία ενός υποστηρικτικού και ενθαρρυντικού περιβάλλοντος, το τραγούδι μπορεί να αποτελέσει ένα ισχυρό εργαλείο για την ολοκληρωμένη ανάπτυξη των παιδιών, προάγοντας τόσο τις μουσικές τους δεξιότητες όσο και την προσωπική τους εξέλιξη, συμβάλλοντας παράλληλα στην οικοδόμηση αξιολογής μουσικής γνώσης.

Στις πρώτες τάξεις, τα παιδιά πειραματίζονται με τη φωνή και διδάσκονται απλά τραγούδια και ασκήσεις που προάγουν τη φωνητική τους ανάπτυξη. Καθώς οι ικανότητες και η αυτοπεποίθησή τους αναπτύσσονται, έρχονται σε επαφή με ποικίλα είδη μουσικής, διευρύνοντας τις μουσικές τους εμπειρίες και αναπτύσσοντας τις φωνητικές τους δεξιότητες μέσα από ποικιλία διδακτικών προσεγγίσεων (π.χ. με το αυτί, μέσα από παρτιτούρα), και σε διάφορα πλαίσια (ως σολίστες ή μέλη χορωδίας, με συνοδεία μουσικών οργάνων ή a cappella κ.λπ.). Η ενσωμάτωση των νέων τεχνολογιών, όπως οι διαδικτυακές εφαρμογές και τα ψηφιακά εργαλεία, μπορεί να καταστήσει το τραγούδι πιο ελκυστικό και προσιτό στα παιδιά. Επίσης, ο συνδυασμός κίνησης με το τραγούδι (Body Singing), καθώς και η ευκαιρία για σύμπραξη με καλλιτέχνες και δημιουργούς, προσδίδουν επιπρόσθετο ενδιαφέρον στη δραστηριότητα του τραγουδιού.

Η επιλογή του ρεπερτορίου αποτελεί σημαντική παράμετρο για τη φωνητική ανάπτυξη των παιδιών, την ενεργοποίηση των συναισθημάτων τους και την απελευθέρωση της φαντασίας τους. Τα τραγούδια που επιλέγονται προτείνεται να δημιουργούν εικόνες στα παιδιά, να τα ευαισθητοποιούν και να τα συνεπαίρνουν. Οι στίχοι και οι μελωδίες, θα πρέπει να διακρίνονται για την αισθητική ομορφιά και την ποιότητά τους, διευρύνοντας τους μουσικούς τους ορίζοντες πέρα από την καθημερινή τους εμπειρία και, ταυτόχρονα, να συνάδουν με την ηλικία των παιδιών (έκταση φωνής, σαφήνεια μορφής, δυνατότητες απομνημόνευσης, παιδαγωγική αξία και βαθμός αντίληψης των νοημάτων).

Βασικές πηγές άντλησης του ρεπερτορίου είναι, πρωτίστως, η Ελληνική και η Κυπριακή μουσική (έντεχνη, δημοφιλής, παραδοσιακή, κλασική), και στη συνέχεια, οι Μουσικές του Κόσμου και η Δυτική Μουσική από διάφορα είδη και στυλ. Οι εκπαιδευτικοί καλούνται να ενθαρρύνουν τα παιδιά να εκφράζουν τις μουσικές τους προτιμήσεις και να συμπεριλαμβάνουν στα μαθήματά τους ορισμένες από τις επιλογές τους. Η ανάλυση του πλαισίου (κοινωνικού, πολιτισμικού και ιστορικού) και του τρόπου με τον οποίο οι δημιουργοί χειρίζονται εκφραστικά τα στοιχεία της μουσικής, συμβάλλει στη διαμόρφωση της εκτέλεσης και της ερμηνείας του τραγουδιού. Μέσα από τη διαδικασία αυτή, αλλά και από την αξιολόγηση της δικής τους εκτέλεσης, τα παιδιά αναπτύσσουν σταδιακά την ικανότητα τεκμηριωμένης αισθητικής κρίσης, καθώς και δεξιότητες αυτορρύθμισης. Σημαντικό, επίσης, είναι τα παιδιά να αναγνωρίζουν τότε ένα τραγούδι είναι έτοιμο για παρουσίαση και να το παρουσιάζουν εκφραστικά, με κατάλληλη ερμηνεία και τεχνική ακρίβεια, με τρόπο κατάλληλο για το κοινό και για τη συνθήκη παρουσιάσής του (π.χ. σκηνική παρουσία, ενδυμασία, συμπεριφορά).

			ΒΑΘΜΙΔΑ 1 (Α΄-Β΄ Δημοτικού)	ΒΑΘΜΙΔΑ 2 (Γ΄-Δ΄ Δημοτικού)	ΒΑΘΜΙΔΑ 3 (Ε΄-ΣΤ΄ Δημοτικού)
ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ			ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΑ ΔΙΔΑΚΤΕΑ ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ <i>Έννοιες/Πληροφορίες, Δεξιότητες/Στρατηγικές σκέψης, Στάσεις/Αξίες</i>		
<i>Τα παιδιά να είναι σε θέση:</i>					
ΕΦ1. Να τραγουδούν ορθά και με ποιοτικό ήχο ποικίλο ρεπερτόριο τραγουδιών, ατομικά και σε ομάδες	ΕΦ1.1	Να προετοιμάζουν το σώμα και τη φωνή τους για τραγούδι	Προετοιμασία σώματος: - Χαλάρωση/ενεργοποίηση σώματος: χέρια, πόδια, κεφάλι, κορμός - Προετοιμασία προσώπου: χαλάρωση μάσκας προσώπου, εσωτερικό χαμόγελο - Στάση σώματος για τραγούδι (ίσιος κορμός, χέρια χαλαρά στο πλάι, στήριξη κέντρου βάρους με ελαφρώς ανοιχτά πόδια και χαλαρά γόνατα) - Εισπνοή-Εκπνοή - Ενεργοποίηση και ενδυνάμωση διαφράγματος - Διαφραγματικές αναπνοές - Φωνητική υγεία (π.χ. ενυδάτωση, διατήρηση φυσιολογικής έντασης φωνής, προστασία φωνής στη μεταφώνηση) Προετοιμασία φωνής: - Χρήση στηθικής (chest voice), μικτής* και κεφαλικής φωνής (head voice) - <i>Βαθμίδες 2 και 3</i> - Φωνητική προθέρμανση (π.χ. γλιστρήματα, φωνητικές ασκήσεις) - Σταδιακή διεύρυνση της έκτασης της φωνής - Προβολή ήχου (<i>Βαθμίδες 2 και 3</i>) <i>*Συνδυασμός στηθικής και κεφαλικής φωνής/chest voice -head voice)</i>		
	ΕΦ1.2	Να τραγουδούν επιλεγμένο ρεπερτόριο με ρυθμική ακρίβεια	- Απόδοση ρυθμικών σχημάτων που περιέχονται σε τραγούδια - Απόδοση ρυθμού λόγου τραγουδιών - Εκτέλεση με συναίσθηση παλμού, δυνατών και ασθενών μερών του μέτρου σε απλά, σύνθετα και μεικτά μέτρα		

	ΕΦ1.3	Να τραγουδούν επιλεγμένο ρεπερτόριο* με μελωδική ακρίβεια <i>*τραγούδια σε μείζονες, ελάσσονες πεντατονικές κλίμακες και τρόπους</i>	- Διάκριση και εναλλαγή ρυθμικής φωνής (chanting) ≠ μελωδικής φωνής (φωνή τραγουδιού) - Τεχνική επάρκεια σε σχέση με τα πιο κάτω: - Μελωδικά σχήματα, μικρές φράσεις και τραγούδια με δύο ή τρεις νότες (π.χ. σολ-μι, λα-σολ-μι, μι-ρε-ντο, ντο-μι-σολ, σολ-ντο στο «κινητό ΝΤΟ»*) - Τονική (με μίμηση) - Τονικό κούρδισμα - Ανιούσες, κατιούσες και ισοϋψείς μελωδίες Τεσσιτούρα και εύρος φωνής βαθμίδας: *Βλ. Γλωσσάρι	- Τεχνική επάρκεια σε σχέση με τα πιο κάτω: - Μελωδικά σχήματα, μικρές φράσεις και τραγούδια με δύο ως τέσσερις νότες (π.χ. σολ-μι, λα-σολ-μι, μι-ρε-ντο, ντο-μι-σολ, σολ-ντο στο «κινητό ΝΤΟ»*) - Τονική (με μίμηση) - Τονικό κούρδισμα - Ανιούσες, κατιούσες και ισοϋψείς μελωδίες Τεσσιτούρα και εύρος φωνής βαθμίδας: *Βλ. Γλωσσάρι	- Τεχνική επάρκεια σε σχέση με τα πιο κάτω: - Μελωδικά σχήματα, μικρές φράσεις και τραγούδια σε ποικίλες τονικότητες με διάφορα διαστήματα - Τονική (με μίμηση) - Τονικό κούρδισμα - Ανιούσες, κατιούσες και ισοϋψείς μελωδίες Τεσσιτούρα και εύρος φωνής βαθμίδας:
	ΕΦ1.4	Να τραγουδούν επιλεγμένο ρεπερτόριο εκφραστικά και με αίσθηση των φράσεων	Σωστή χρήση των πιο κάτω μουσικών στοιχείων: Δυναμική: - Έλεγχος έντασης - Απαλά ≠ δυνατά (<i>piano</i> ≠ <i>forte</i>)	Σωστή χρήση των πιο κάτω μουσικών στοιχείων: Δυναμική: - Έλεγχος έντασης <i>forte</i> ≠ <i>piano</i> - Σταδιακά πιο δυνατά-πιο απαλά (<i>crescendo/diminuendo</i>)	

			◦ Σταδιακά πιο δυνατά (<i>crescendo</i>) Ταχύτητα: • Αίσθηση παλμού και προσαρμογή σε αλλαγές ταχύτητας ◦ Αργά ≠ γρήγορα Άρθρωση: • Διάκριση τρόπων άρθρωσης της μελωδίας και απόδοσή τους ◦ <i>Staccato ≠ legato</i> Φράσεις: • Χρήση αναπνοών σε μικρές ή μεγαλύτερες φράσεις με βάση το νοηματικό και μουσικό περιεχόμενο	Ταχύτητα: • Αίσθηση παλμού και προσαρμογή σε αλλαγές ταχύτητας ◦ Σταθερή ταχύτητα σε αργά, μέτρια και γρήγορα tempi (<i>moderato, adagio, allegro</i>) ◦ Σταδιακά πιο γρήγορα-πιο αργά (<i>accelerando/ritardando</i>) Άρθρωση: • Διάκριση τρόπων άρθρωσης της μελωδίας και απόδοσή τους ◦ <i>Staccato ≠ legato</i> Φράσεις: Χρήση αναπνοών σε μικρές ή μεγαλύτερες φράσεις με βάση το νοηματικό και μουσικό περιεχόμενο	
	ΕΦ1.5	Να αποδίδουν φωνητικά ρυθμούς και τραγούδια με αίσθηση της υφής και αρμονίας	Σωστή απόδοση των πιο κάτω: • Ρυθμός λόγου (chanting) σε δύο στρώματα	Σωστή απόδοση των πιο κάτω: • Ρυθμός λόγου (chanting) σε δύο ή τρία στρώματα • Μελωδικά οστινάτι	Σωστή απόδοση των πιο κάτω: • Μελωδικά οστινάτι • Αρμονική βάση (π.χ. ισοκράτημα) • Απλές διφωνίες (π.χ. πρόσθετη δεύτερη μελωδική γραμμή που κατά κύριο λόγο να κινείται σε παράλληλες 3^{ες} κ.λπ.) • Απλοί δίφωνοι κανόνες
	ΕΦ1.6	Να εκφέρουν σωστά τον λόγο σε τραγούδι	• Χρήση κατάλληλου σχήματος στόματος • Ορθή εκφορά φωνηέντων, συμφώνων και «ς» στο τέλος φράσης • Εκφορά/ερμηνεία λέξεων και φράσεων με βάση το νοηματικό και μουσικό περιεχόμενο		

	ΕΦ1.7	Να τραγουδούν με επίγνωση του συγκεκριμένου των τραγουδιών	• Αναγνώριση είδους και λειτουργίας τραγουδιού • Εξέταση κοινωνικοπολιτισμικού συγκειμένου και εποχής • Αναγνώριση ιδεών στο τραγούδι και σύνδεσή τους με την εποχή και το συγκεκριμένο (αξίες, δικαιώματα, ιδεολογίες, στερεότυπα, προκαταλήψεις κ.λπ.) • Διασαφήνιση νοήματος τραγουδιού και πρόθεσης των δημιουργών • Διερεύνηση πληροφοριών για τους δημιουργούς και συντελεστές. • Τεκμηρίωση ερμηνείας με βάση το ύφος και την πρόθεση των δημιουργών • Σύγκριση τραγουδιού με τραγούδια παρόμοιου είδους, στυλ ή θεματολογίας • Σεβασμός των γλωσσικών και πολιτισμικών στοιχείων, κατά την εκτέλεση τραγουδιών από το κυπριακό και ελληνικό ρεπερτόριο καθώς και από διαφορετικές κουλτούρες και πολιτισμούς			
ΕΦ2. Να τραγουδούν με επίγνωση του ρόλου τους στο φωνητικό σύνολο	ΕΦ2.1	Να τραγουδούν ομαδικά ακολουθώντας οδηγίες μαέστρου	• Επεξήγηση του ρόλου του/της μαέστρου • Συντονισμός αναπνοής στην αρχή τραγουδιού ή φράσης και συντονισμένο κλείσιμο σύμφωνα με τις οδηγίες του/της μαέστρου • Διατήρηση οπτικής επαφής με τον/τη μαέστρο • Εφαρμογή προσυμφωνημένου κώδικα επικοινωνίας με μαέστρο: ○ ξεκινώ ≠ σταματώ ○ απαλά ≠ δυνατά ○ τέμπο ○ θέση δυνατού μέρους του μέτρου ○ σταδιακές αλλαγές της ταχύτητας και της έντασης (<i>Βαθμίδες 1 και 2: ritardando, Βαθμίδα 3: accelerando, ritardando, crescendo, diminuendo</i>) • Συγχρονισμός με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας			
	ΕΦ2.2	Να αναπτύξουν δεξιότητες αυτορρύθμισης στην ατομική εκτέλεση και στο φωνητικό σύνολο	• Έλεγχος προσοχής και αντίσταση στους περισπασμούς • Επίγνωση του ρόλου τους και της ευθύνης τους στο σύνολο (αυτοέλεγχος, αυτονομία) • Διαχείριση συναισθημάτων • Αυτοπεποίθηση • Προσαρμογή ερμηνείας σε σχέση με το κοινό και το πλαίσιο παρουσίασης • Εστιασμός στην ακρόαση άλλων μελών της ομάδας για σκοπούς συγχρονισμού και συντονισμού (έλεγχος έντασης της φωνής, σωστό δέσιμο και ισορροπία στον ήχο)			
ΕΦ3. Να εκτελούν με τη φωνή διαβάζοντας/ αποκωδικοποιώντας σημειογραφία	ΕΦ3.1	Να εκτελούν με τη φωνή μη συμβατική σημειογραφία	• Ερμηνεία μη-συμβατικών συμβόλων που σχετίζονται με το ύψος (ψηλά-χαμηλά), τη διάρκεια (σύντομοι-	• Ερμηνεία μη-συμβατικών συμβόλων που σχετίζονται με το ύψος (ψηλά-χαμηλά), τη διάρκεια (σύντομοι-διαρκείς	• Ερμηνεία μη συμβατικών συμβόλων που να εστιάζουν σε ρυθμικές, μελωδικές,	

			διαρκείς ήχοι) και την ένταση (δυνατά-απαλά) - Αποκωδικοποίηση μη συμβατικής σημειογραφίας σε δίγραμμα - Αποκωδικοποίηση συμβόλων χειρονομικής Kodály -Curwen: λα, σολ, μι στο «κινητό ΝΤΟ»* <i>*Βλ. Γλωσσάρι</i>	ήχοι) και την ένταση (δυνατά-απαλά) Αποκωδικοποίηση συμβόλων χειρονομικής Kodály -Curwen: λα, σολ, μι, (ρε) ντο στο «κινητό ΝΤΟ»* <i>*Βλ. Γλωσσάρι</i>	εκφραστικές, μορφολογικές έννοιες. Αποκωδικοποίηση συμβόλων χειρονομικής Kodály -Curwen: ντο', λα, σολ, μι, ρε, ντο στο «κινητό ΝΤΟ»* <i>*Βλ. Γλωσσάρι</i>
	ΕΦ3.2	Να εκτελούν με τη φωνή συμβατική σημειογραφία	- Αποκωδικοποίηση και ερμηνεία μελωδικού σχήματος σε δίγραμμα με: - Νότες λα, σολ, μι - Ρυθμικές αξίες 	- Αποκωδικοποίηση και ερμηνεία συμβατικής παρτιτούρας μελωδικού σχήματος ή μέρους γνωστού τραγουδιού με: - Πεντάγραμμα και κλειδί του ΣΟΛ και λειτουργία τους σε σχέση με τη μελωδία - Δύο ή τρεις νότες της Ντο μείζονας - Ρυθμικές αξίες - Μέτρα: 2/4, 4/4 - Σημεία επανάληψης	- Αποκωδικοποίηση και ερμηνεία συμβατικής παρτιτούρας μελωδικού σχήματος ή μέρους γνωστού τραγουδιού με: - Τρεις ως πέντε νότες της Ντο μείζονας - Ρυθμικές αξίες - Μέτρα: 2/4, 4/4 - Σημεία επανάληψης
ΕΦ4. Να αξιολογούν και να βελτιώνουν τις φωνητικές τους δεξιότητες	ΕΦ4.1	Να αξιολογούν τη δική τους φωνητική εκτέλεση (ατομική και ομαδική)	- Περιγραφή φωνητικής εκτέλεσης με χρήση μουσικού λεξιλογίου - Αξιολόγηση φωνητικής εκτέλεσης βάσει κριτηρίων (π.χ. ένταση, συγχρονισμός, μελωδική ακρίβεια, ερμηνεία με βάση το ύφος και το πλαίσιο) - Σεβασμός και αποδοχή κάθε φωνής ως μοναδικής, εξελίξιμης και βελτιώσιμης		

	ΕΦ4.2	Να προβαίνουν σε βελτιωτικές προσπάθειες στη φωνητική τους εκτέλεση	• Αναστοχασμός και προσδιορισμός ισχυρών σημείων και αδυναμιών στη φωνητική εκτέλεση • Αναζήτηση τρόπων βελτίωσης της φωνητικής εκτέλεσης: - ο Αξιοποίηση στηριγμάτων (π.χ. καθοδήγηση από εκπαιδευτικό, ψηφιακές εφαρμογές φωνητικής μελέτης, ηχογράφηση) - ο Ενεργοποίηση μαθησιακών στρατηγικών σε σχέση με το τραγούδι (π.χ. δεξιότητες απομνημόνευσης, νοερές εικόνες, σωματοποιημένη κίνηση)
ΕΦ5. Να απολαμβάνουν το τραγούδι ατομικά και ομαδικά			• Προθυμία για συμμετοχή στο τραγούδι • Ανάπτυξη αίσθησης της κοινότητας μεταξύ των μελών φωνητικών συνόλων (ισότιμη συμμετοχή, συνεργασία, σεβασμός στη διαφορετικότητα και στη δημοκρατική λήψη αποφάσεων) • Έκφραση συναισθημάτων (σωματική ανταπόκριση, εκφράσεις προσώπου) • Προθυμία για συμμετοχή σε εκδηλώσεις εντός και εκτός σχολείου, που αποσκοπούν στο κοινό καλό ή την ευαισθητοποίηση για διάφορα θέματα

ΕΚΤΕΛΕΣΗ (ΟΡΓΑΝΑ)

Πρωταρχικό μέλημα στη χρήση οργάνων είναι τα παιδιά να έχουν όσο το δυνατόν περισσότερες εμπειρίες με μουσικά όργανα, να τα αγαπήσουν και να τα χρησιμοποιούν ως μέσο εκτέλεσης και ερμηνείας της μουσικής, τόσο εντός όσο και εκτός σχολείου. Η εκτέλεση στα όργανα είναι ένας τομέας που απαιτεί συγκέντρωση και πειθαρχία, αλλά παράλληλα προσφέρει βαθιά ικανοποίηση, τόσο σε ατομικό όσο και σε ομαδικό επίπεδο, ενισχύοντας την αυτοπεποίθηση των παιδιών, τη συλλογικότητα και την αίσθηση ευημερίας. Η χαρά που προκύπτει από τις κοινές μουσικές εμπειρίες συμβάλλει στον σεβασμό της διαφορετικότητας των παιδιών και στην αξιοποίησή της για το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα. Παράλληλα, η οργανική εκτέλεση συμβάλλει στη σταδιακή οικοδόμηση ουσιαστικής μουσικής γνώσης μέσα από τη συστηματική κατανόηση και εφαρμογή μουσικών εννοιών, τεχνικών και εκφραστικών στοιχείων.

Στη Βαθμίδα 1, η ενασχόληση με τα όργανα είναι κυρίως εμπειρική, με χρήση ρυθμικών και μελωδικών κρουστών και του αυλού, ενός οργάνου εύκολα προσβάσιμου στα παιδιά. Τα παιδιά αρχικά, σύμφωνα με την ηλικία τους, μαθαίνουν να χειρίζονται τα όργανα σωστά, επιδιώκοντας την παραγωγή ποιοτικού ήχου. Η ενασχόληση με τα όργανα γίνεται πιο μεθοδική με την εισαγωγή της σημειογραφίας από το τέλος της Βαθμίδας 1, οπότε και εισάγονται σταδιακά, και ανάλογα με τις δυνατότητες και την ηλικία των παιδιών, και έγχορδα όργανα (κιθάρες, μαντολίνα και γιουκαλίλι). Άλλα όργανα, όπως keyboards ή drums, καλό είναι να αξιοποιούνται, εφόσον υπάρχει η δυνατότητα, ώστε να ενισχύουν τη μουσική εμπειρία της τάξης. Επιπλέον, δίνεται έμφαση στα κρουστά σώματος και στον πειραματισμό με ήχους που μπορούν να παραχθούν από αυτά. Η σταδιακή επαφή με διαφορετικές κατηγορίες μουσικών οργάνων και πρακτικών εκτέλεσης επιτρέπει στα παιδιά να εμβαθύνουν προοδευτικά σε εξειδικευμένες μορφές μουσικής γνώσης και μουσικής έκφρασης.

Σε όλες τις βαθμίδες, τα παιδιά ενθαρρύνονται να βγάζουν «με το αυτί» μελωδίες και ρυθμούς, μια δραστηριότητα που αναπτύσσει ιδιαίτερα τη μουσική αντίληψη και μουσική μνήμη. Τα παιδιά προτρέπονται να παίζουν ατομικά (σόλο) ή και σε ομάδες, με συναίσθηση του ρόλου τους, αλλά και του ρόλου του μαέστρου, εντός και εκτός σχολικού χώρου. Ενθαρρύνεται, επίσης, η σύμπραξη με ερασιτέχνες και επαγγελματίες μουσικούς. Μέσω της τεχνολογίας, και τηρώντας τη δεοντολογία και τους κανόνες ασφάλειας στο διαδίκτυο, τα παιδιά μπορούν να μοιράζονται τις εκτελέσεις τους με άτομα της ευρύτερης κοινότητας. Μέσα από τη συμμετοχή και τη συνεργασία σε μουσικά σύνολα, τα παιδιά αναπτύσσουν σταδιακά την ικανότητα τεκμηριωμένης αισθητικής κρίσης, καθώς και δεξιότητες αυτορρύθμισης.

Η επιλογή του ρεπερτορίου μπορεί να γίνεται βάσει των αναγκών και των δυνατοτήτων των παιδιών, μέσα από την Ελληνική και Κυπριακή μουσική, αλλά και από την ευρύτερη παγκόσμια μουσική. Σημαντικό είναι να εξασφαλίζεται ποικιλία, ισορροπία και σταδιακή εμβάθυνση. Τα παιδιά είναι σημαντικό να έρχονται σε επαφή με αξιόλογο μουσικό ρεπερτόριο μέσα από δραστηριότητες εκτέλεσης προσαρμοσμένες στις δυνατότητες και την ηλικία τους. Τα παιδιά είναι σημαντικό να αξιολογούν και να βελτιώνουν την απόδοσή τους, εφαρμόζοντας κατάλληλα κριτήρια και επιδεικνύοντας επιμονή και αυτοπειθαρχία για το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα, ώστε οι ατομικές και ομαδικές εκτελέσεις τους να παρουσιάζουν τεχνική ακρίβεια και εκφραστικότητα.

			ΒΑΘΜΙΔΑ 1 (Α΄ -Β΄ Δημοτικού)	ΒΑΘΜΙΔΑ 2 (Γ΄ -Δ΄ Δημοτικού)	ΒΑΘΜΙΔΑ 3 (Ε΄ -ΣΤ΄ Δημοτικού)
ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ			ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΑ ΔΙΔΑΚΤΕΑ ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ <i>Έννοιες/Πληροφορίες, Δεξιότητες/Στρατηγικές σκέψης, Στάσεις/Αξίες</i>		
Τα παιδιά να είναι σε θέση:					
ΕΟ1. Να παράγουν ήχους και να εκτελούν ρυθμούς και μελωδίες εφαρμόζοντας βασικές τεχνικές εκτέλεσης, με έλεγχο της ποιότητας του παραγόμενου ήχου	ΕΟ1.1	Να παράγουν ήχους με το σώμα και ηχογόνα αντικείμενα	Πειραματισμός, μίμηση και παραγωγή ήχου με: • Κρουστά σώματος (π.χ. παλαμάκια/clap, κτύπημα στα γόνατα/patschen, κτύπημα με το πόδι/stump, κτύπημα δακτύλων/click) • Συνδυασμούς ήχων με το στόμα (beatboxing) • Ηχογόνα αντικείμενα (π.χ. αυτοσχέδια μουσικά όργανα, αντικείμενα καθημερινής χρήσης) • Εικονικά (virtual) μουσικά όργανα και ψηφιακές εφαρμογές παραγωγής ήχου		
	ΕΟ1.2	Να εφαρμόζουν βασικές τεχνικές εκτέλεσης, με έλεγχο της ποιότητας του παραγόμενου ήχου, σε ρυθμικά κρουστά	• Κτύπημα, κούνημα τρίψιμο, μετατόπιση (π.χ. ξυλάκια ρυθμού, ντέφι, γκουίρο, βροχοποιός) • Χρήση επικρουστήρων σε μεμβρανόφωνα (π.χ. τύμπανο χειρός)	• Χρήση επικρουστήρων σε μεμβρανόφωνα με γρήγορες εναλλαγές των χεριών (π.χ. τύμπανο gathering, snare drum) • Βασική τεχνική με την παλάμη και δάκτυλα σε μεμβρανόφωνα για παραγωγή μπάσου και ψηλότερου ήχου (π.χ. ταμποουσιά, τζέμπε)	• Χρήση επικρουστήρων σε μεμβρανόφωνα για χαμηλό και ψηλό ήχο (π.χ. γκρανκάσα, νταούλι) • Βασική τεχνική με παλάμη και δάκτυλα σε μεμβρανόφωνα και μη (π.χ. ταμποουσιά, καχόν) • Βασική τεχνική σε ταμπούρο (snare drum), σε δίσκο, σε ταμπούρο και δίσκο με επικρουστήρες (drum sticks)
	ΕΟ1.3	Να εφαρμόζουν βασικές τεχνικές εκτέλεσης, με έλεγχο της ποιότητας του	Επίδειξη τεχνικής επάρκειας στα πιο κάτω: Μελωδικά κρουστά με ράβδους: • Κατάλληλη στάση σώματος • Ορθό κράτημα	Επίδειξη τεχνικής επάρκειας στα πιο κάτω: Μελωδικά κρουστά με ράβδους: • Κατάλληλη στάση σώματος • Ορθό κράτημα επικρουστήρων	Επίδειξη τεχνικής επάρκειας στα πιο κάτω: Μελωδικά κρουστά με ράβδους: • Κατάλληλη στάση σώματος • Ορθό κράτημα επικρουστήρων

		παραγόμενου ήχου, σε μελωδικά κρουστά)	επικρουστήρων • Προσανατολισμός στον χώρο του οργάνου • Glissando (γκλισάντο) • Χαλαρό κτύπημα στο κέντρο της ράβδου, με αναπήδηση του επικρουστήρα • Εκτέλεση με δύο επικρουστήρες: - ο σε απλές μελωδίες μικρής έκτασης - ο ταυτόχρονα, σε μπορντούν ή άλλη συνήχηση Διατονικές καμπανούλες: • Κτύπημα με παλάμη/κούνημα	• Εκτέλεση με δύο επικρουστήρες: - ο με μετακίνηση στις διατονικές νότες με εναλλαγή χειρών - ο σε μελωδίες μικρής έκτασης με βηματική και αλματική κίνηση στις διατονικές νότες - ο ταυτόχρονα, σε μπορντούν ή άλλη συνήχηση με δύο μετατοπίσεις - ο σε τρέμολο με γρήγορη εναλλαγή χειρών	• Εκτέλεση με δύο επικρουστήρες: - ο σε μελωδίες μεγαλύτερης έκτασης, στις διατονικές και σε χρωματικές νότες - ο ταυτόχρονα, σε μπορντούν ή άλλη συνήχηση, με δύο ή περισσότερες μετατοπίσεις - ο σε αρμονική συνοδεία με δύο επικρουστήρες με εναλλαγές χειρών (π.χ. μελωδικό οστινάτο, σπασμένη συγχορδία) - ο σε τρέμολο με γρήγορη εναλλαγή χειρών
	ΕΟ1.4	Να εφαρμόζουν βασικές τεχνικές εκτέλεσης, με έλεγχο της ποιότητας του παραγόμενου ήχου, σε πνευστά όργανα	Τεχνική επάρκεια στη χρήση του σοπράνο αυλού (Β' τάξη, 2ο τρίμηνο): • Ορθό κράτημα αυλού • Παραγωγή κοφτών και συνεχόμενων ήχων με έλεγχο της έντασης και της ροής του αέρα • Ορθή τοποθέτηση γλώσσας • Δακτυλισμοί αυλού ΣΙ, ΛΑ, ΣΟΛ	Τεχνική επάρκεια στη χρήση του σοπράνο αυλού: • Ορθό κράτημα αυλού • Παραγωγή ποιοτικού ήχου με έλεγχο της έντασης και ροής του αέρα • Ορθή τοποθέτηση γλώσσας • Δακτυλισμοί αυλού ΣΙ, ΛΑ, ΣΟΛ, ΜΙ, ΝΤΟ' (ψηλό), ΡΕ (χαμηλό) • Συνδυασμοί δακτυλισμών με βηματική και αλματική κίνηση σε απλές μελωδίες μικρής έκτασης	Τεχνική επάρκεια στη χρήση του σοπράνο αυλού: • Ορθό κράτημα αυλού • Παραγωγή ποιοτικού ήχου με έλεγχο της έντασης και ροής του αέρα • Ορθή τοποθέτηση γλώσσας • Δακτυλισμοί αυλού ΣΙ, ΛΑ, ΣΟΛ, ΜΙ, ΝΤΟ', ΡΕ και ΝΤΟ (χαμηλό), ΦΑ, (ΦΑ#, ΣΙb, ΡΕ', αν υπάρχουν σε κομμάτι) • Συνδυασμοί δακτυλισμών με βηματική και αλματική κίνηση σε μελωδίες και τραγούδια

	ΕΟ1.5	Να εφαρμόζουν βασικές τεχνικές εκτέλεσης, με έλεγχο της ποιότητας του παραγόμενου ήχου, σε <i>έγχορδα όργανα</i>	Αξιοποίηση βασικών τεχνικών στη χρήση του γιουκαλίλι: • Ορθό κράτημα γιουκαλίλι • Χρήση αντίχειρα ή δείκτη σε ανοιχτές χορδές	Αξιοποίηση βασικών τεχνικών στη χρήση των πιο κάτω εγχόρδων: • Ορθό κράτημα εγχόρδων • Ανοικτές χορδές με δάκτυλα (κιθάρα, γιουκαλίλι) • Πάτημα με δάκτυλο ανοιχτής χορδής για παραγωγή συγκεκριμένης νότας • Ένα ως δύο ταυτόχρονα πατήματα με δάκτυλα σε απλουστευμένες συγχορδίες (κιθάρα, γιουκαλίλι) • Κράτημα πέννας (κιθάρα, μαντολίνο) • Κίνηση πέννας προς τα κάτω (κιθάρα, μαντολίνο) • Κίνηση πέννας κάτω και πάνω (μαντολίνο) <i>Βαθμίδα 3:</i> • Τεχνική τρέμολο (μαντολίνο) • Απλές μελωδίες μικρής έκτασης (μαντολίνο)
ΕΟ2. Να εκτελούν ομαδικά μελωδίες, ρυθμούς και ενορχηστρώσεις μουσικών έργων με επίγνωση του ρόλου τους στο ορχηστρικό σύνολο	ΕΟ2.1	Να εκτελούν απλές ενορχηστρώσεις με ρυθμικά, μελωδικά, αρμονικά και εκφραστικά στοιχεία σε ρίμες, τραγούδια και μελωδίες	• Απόδοση ενορχηστρώσεων με δύο μέχρι τέσσερα στρώματα που περιλαμβάνουν στοιχεία από τα πιο κάτω: - ο Έμφαση - ο Παλμός - ο Ρυθμικά σχήματα - ο Απλά ρυθμικά οστινάτι - ο Απλές μελωδίες - ο Απλά μελωδικά οστινάτι με δύο-τρεις νότες - ο Μπορντούν με μια αλλαγή - ο Στοιχεία έκφρασης (ένταση, ταχύτητα, άρθρωση)	• Απόδοση ενορχηστρώσεων με τρία ή περισσότερα στρώματα που περιλαμβάνουν στοιχεία από τα πιο κάτω: - ο Έμφαση - ο Παλμός - ο Ρυθμικά σχήματα - ο Ρυθμικά οστινάτι - ο Μελωδίες - ο Μελωδικά οστινάτι - ο Μπορντούν ή άλλες συνηχήσεις με αλλαγές - ο Αρμονική βάση (bass line) - ο Στοιχεία έκφρασης (ένταση, ταχύτητα, άρθρωση)

	ΕΟ2.2	Να εκτελούν ομαδικά ακολουθώντας οδηγίες του/της μαέστρου	• Επεξήγηση του ρόλου του/της μαέστρου • Διατήρηση οπτικής επαφής με τον/τη μαέστρο • Εφαρμογή προσυμφωνημένου κώδικα επικοινωνίας με μαέστρο: - ο ξεκινώ ≠ σταματώ - ο απαλά ≠ δυνατά - ο τέμπο - ο θέση δυνατού μέρους του μέτρου και κινησιολογία διεύθυνσης - ο σταδιακές αλλαγές της ταχύτητας και της έντασης (<i>Βαθμίδες 1 και 2: ritardando, Βαθμίδα 3: accelerando, ritardando, crescendo, diminuendo</i>) • Συγχρονισμός με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας
	ΕΟ2.3	Να αναπτύξουν δεξιότητες αυτορρύθμισης στην ατομική εκτέλεση και στο ορχηστρικό σύνολο	• Προσαρμοστικότητα στον διαμοιρασμό οργάνων και αναμονή της σειράς τους • Έλεγχος προσοχής και αντίσταση στους περισπασμούς • Επίγνωση του ρόλου τους και της ευθύνης τους στο σύνολο (αυτοέλεγχος, αυτονομία) • Διαχείριση συναισθημάτων • Υπερπήδηση/Αντιμετώπιση δυσκολιών κατά την εκτέλεση (ατομικά και στις σχέσεις με τους άλλους) • Αυτοπεποίθηση • Προσαρμογή ερμηνείας σε σχέση με το κοινό και το πλαίσιο παρουσίασης • Εστιασμός στην ακρόαση των μελών της ομάδας για σκοπούς συγχρονισμού και συντονισμού (έλεγχος έντασης στο όργανο, σωστό δέσιμο και ακουστική ισορροπία στο μουσικό σύνολο) • Ανάληψη ευθύνης για προστασία του προσωπικού και κοινού μουσικού εξοπλισμού
	ΕΟ2.4	Να εκτελούν με επίγνωση του συγκεκριμένου των μουσικών έργων	• Αναγνώριση είδους και λειτουργίας μουσικού έργου • Εξέταση κοινωνικοπολιτισμικού συγκειμένου και εποχής • Διασαφήνιση νοήματος του μουσικού έργου και πρόθεσης των δημιουργών • Διερεύνηση πληροφοριών για τους/τις δημιουργούς και συντελεστές • Σύγκριση μουσικού έργου με έργα παρόμοιου είδους, στυλ ή θεματολογίας
ΕΟ3. Να εκτελούν με μουσικά όργανα* και κρουστά σώματος ρυθμούς, μελωδίες, και τραγούδια αποκωδικοποιώντας σημειογραφία	ΕΟ3.1	Να εκτελούν με μουσικά όργανα και κρουστά σώματος μη συμβατική σημειογραφία	• Οπτικοκινητικός συντονισμός • Ερμηνεία μη-συμβατικών συμβόλων που σχετίζονται με το ύψος (ψηλά-χαμηλά), τη διάρκεια (σύντομοι-διαρκείς ήχοι), την ένταση (δυνατά-απαλά) και τη χροιά • Αποκωδικοποίηση μη συμβατικών παρτιτούρων με 2, 3 ή και περισσότερα στρώματα (π.χ. εικονική παρτιτούρα, γραφική παρτιτούρα, χάρτες ακρόασης)

*βλ. ΕΟ1	ΕΟ3.2	Να εκτελούν σε μουσικά όργανα και κρουστά σώματος συμβατική σημειογραφία, αναγνωρίζοντάς την ως βασικό κώδικα επικοινωνίας της μουσικής	• Ανάπτυξη θετικής περιέργειας για τη συμβατική σημειογραφία • Οπτικοκινητικός συντονισμός • Αποκωδικοποίηση και ερμηνεία συμβατικών παρτιτούρων που περιλαμβάνουν: - ο Πεντάγραμμο: -Κλειδί του ΣΟΛ - ο Ρυθμικά σχήματα σε μέτρα 2/4 και 4/4 με τις ρυθμικές αξίες: - ο Μελωδικά σχήματα σε μέτρα 2/4 και 4/4 με τις νότες λα, σολ, μι σε δίγραμμο - ο Σημεία επανάληψης - ο Μελωδίες με 2-3 διαφορετικές νότες (σι, λα, σολ) με τις ρυθμικές αξίες: 	• Ανάπτυξη ενδιαφέροντος για την εκμάθηση της συμβατικής σημειογραφίας • Οπτικοκινητικός συντονισμός • Αποκωδικοποίηση και ερμηνεία συμβατικών παρτιτούρων που περιλαμβάνουν: - ο Πεντάγραμμο: -Κλειδί του ΣΟΛ -Γραμμές και διαστήματα -Διαστολή μέτρου -Διπλή διαστολή -Σημεία επανάληψης - ο Ρυθμικά σχήματα σε μέτρα 2/4, 4/4 και 3/4 με τις ρυθμικές αξίες: - ο Μελωδικά σχήματα σε μέτρα 2/4 και 4/4 από μέρη μουσικών έργων και τραγουδιών με δύο ή τρεις διαφορετικές νότες - ο Μελωδίες με 4-5 διαφορετικές νότες (ντο, ρε, μι, φα, σολ, λα, σι, ντο') με τις ρυθμικές αξίες: - ο Δύο στρώματα -Μελωδία -Ρυθμικό σχήμα	• Ανάπτυξη θετικής στάσης και ενδιαφέροντος για τη συστηματική εκμάθηση της συμβατικής σημειογραφίας • Οπτικοκινητικός συντονισμός • Αποκωδικοποίηση και ερμηνεία συμβατικών παρτιτούρων που περιλαμβάνουν: - ο Πεντάγραμμο: -Μέτρο -Μετρικός οπλισμός -Σύμβολα ύφεσης και διέσης -Οπλισμός με ΦΑ διέση και ΣΙ ύφεση - ο Ρυθμικά σχήματα σε μέτρα 2/4, 4/4, 3/4, 6/8 και 7/8 με τις ρυθμικές αξίες: - ο Μελωδικά σχήματα σε μέτρα 2/4, 4/4 και 3/4 με τρεις ή τέσσερις διαφορετικές νότες - ο Μικρές φράσεις και τραγούδια με 5-7 διαφορετικές νότες (ντο, ρε, μι, φα, σολ, λα, σι, ντο', ρε') με τις ρυθμικές αξίες:
----------	-------	---	---	--	---

					- ο Μπορντούν με μια εναλλαγή - ο Δύο μέχρι τρία στρώματα (μελωδία, ρυθμός) - ο Συγχορδίες σε έγχορδα όργανα (chord charts) με εικονική σημειογραφία - ο Σημεία δυναμικής: <i>piano</i> (p), <i>forte</i> (f)
ΕΟ4. Να αξιολογούν και να βελτιώνουν τις δεξιότητες εκτέλεσης σε όργανα	ΕΟ4.1	Να αξιολογούν τη δική τους εκτέλεση σε όργανα (ατομική και ομαδική)	• Περιγραφή εκτέλεσης σε όργανα με χρήση κατάλληλης μουσικής ή συναφούς ορολογίας • Αξιολόγηση ατομικής και ομαδικής εκτέλεσης βάσει κριτηρίων (π.χ. απόδοση μουσικών στοιχείων του κομματιού, συγχρονισμός, αισθητικό αποτέλεσμα)		
	ΕΟ4.2	Να προβαίνουν σε βελτιωτικές προσπάθειες στη δική τους εκτέλεση σε όργανα (ατομική και ομαδική)	• Αναστοχασμός και προσδιορισμός τρόπων βελτίωσης εκτέλεσης • Αναζήτηση τρόπων βελτίωσης της εκτέλεσης: - ο Αξιοποίηση στηριγμάτων (π.χ. καθοδήγηση από εκπαιδευτικό, ψηφιακές εφαρμογές μελέτης οργάνων, ηχογράφηση) - ο Ενεργοποίηση μαθησιακών στρατηγικών σε σχέση με την εκτέλεση στο όργανο (π.χ. δεξιότητες απομνημόνευσης, νοερές εικόνες, αργή μελέτη) • Αναγνώριση των ατομικών και ομαδικών μουσικών δεξιοτήτων εκτέλεσης, ως μέρος μιας συνεχούς διαδικασίας μουσικής μάθησης και καλλιτεχνικής εξέλιξης.		
ΕΟ5. Να απολαμβάνουν την εκτέλεση σε όργανα ατομικά και ομαδικά	• Προθυμία για συμμετοχή στην εκτέλεση • Ανάπτυξη αίσθησης της κοινότητας μεταξύ των μελών ορχηστρικών συνόλων (ισότιμη συμμετοχή, συνεργασία, σεβασμός στη διαφορετικότητα και στη δημοκρατική λήψη αποφάσεων) • Έκφραση συναισθημάτων (σωματική ανταπόκριση, εκφράσεις προσώπου) • Προθυμία για συμμετοχή σε εκδηλώσεις εντός και εκτός σχολείου, που αποσκοπούν στο κοινό καλό ή την ευαισθητοποίηση για διάφορα θέματα				

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ (ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ-ΣΥΝΘΕΣΗ)

Το μάθημα της Μουσικής, ο αυτοσχεδιασμός και η σύνθεση αποτελούν ιδιαίτερα σημαντικές δημιουργικές δραστηριότητες, καθώς καλλιεργούν την πρωτότυπη και καινοτόμο σκέψη των παιδιών. Ο αυτοσχεδιασμός, του οποίου τα πρώτα στάδια προϋποθέτουν εξερεύνηση και πειραματισμό, είναι η αυθόρμητη δημιουργία μουσικής, χωρίς πρόθεση αναθεώρησης ή βελτίωσης. Η σύνθεση, από την άλλη, αναφέρεται στη δημιουργία μουσικής, κατά την οποία μπορεί να εφαρμοστεί ένας κύκλος αναστοχασμού που προσφέρει δυνατότητες προγραμματισμού, πειραματισμού, επιλογής, απόρριψης, διόρθωσης, πρόβας, παρουσίασης, αναθεώρησης βάσει κριτηρίων και βελτιωτικής προσπάθειας μέχρι την κατάληξη στο καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα, οπότε πραγματοποιείται και η καταγραφή της τελικής μορφής της σύνθεσης. Μέσα από τις διαδικασίες αυτές, τα παιδιά αναπτύσσουν μεταγνωστικές δεξιότητες και οικοδομούν σταδιακά αξιολογή μουσική γνώση.

Τα παιδιά, αξιοποιώντας τις αποκτηθείσες μουσικές τους γνώσεις, δεξιότητες και στάσεις, επιλέγουν, οργανώνουν και συνδυάζουν στοιχεία της μουσικής, εφαρμόζοντας διαδικασίες όπως η επανάληψη/αντίθεση, η επέκταση, η τροποποίηση/παραλλαγή, ο συνδυασμός, η αναδιοργάνωση και η δόμηση/αποδόμηση. Έτσι, ενεργοποιώντας την κριτική και δημιουργική τους σκέψη, επεξεργάζονται ένα μεγάλο εύρος ηχογόνων πηγών (φωνή, όργανα, κίνηση ή/και τεχνολογία), ώστε να αποδώσουν και να μεταδώσουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο μουσικές ιδέες, εικόνες και συναισθήματα, ανταποκρινόμενα σε μουσικές προκλήσεις που αφορούν σε συγκεκριμένο σκοπό και πλαίσιο (προσωπικό, κοινωνικό, πολιτιστικό). Η διαδικασία αυτή συμβάλλει στη σταδιακή ανάπτυξη της ικανότητας των παιδιών να λαμβάνουν τεκμηριωμένες δημιουργικές αποφάσεις και να κατανοούν βαθύτερα τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας της μουσικής. Η θεματολογία μπορεί να πηγάζει από μουσικά και εξωμουσικά ερεθίσματα διαφορετικών θεματικών περιοχών.

Κατά την ομαδική δημιουργική εργασία, για την ανάπτυξη ενός αρμονικού και παραγωγικού συνεργατικού περιβάλλοντος, απαραίτητα στοιχεία είναι η κατανόηση των οδηγιών, η τήρηση κανόνων, η ανάληψη ρόλων, η σωστή διαχείριση του χρόνου, η λήψη αποφάσεων με δημοκρατικό τρόπο, η εφαρμογή αλληλοδιδακτικών διαδικασιών, με παράλληλη ενθάρρυνση της έκφρασης της ατομικής σκέψης των παιδιών, και ο αλληλοσεβασμός. Σημειώσεις, βοηθητικά διαγράμματα και απλές παρτιτούρες με συμβατική ή μη συμβατική σημειογραφία, καθώς και ηλεκτρονικά και ψηφιακά μέσα καταγραφής, μπορούν να αποτελέσουν σημαντικά εργαλεία οργάνωσης, βοηθήματα μνήμης και μέσα αξιολόγησης της εργασίας τους, υποστηρίζοντας, σταδιακά, την κατανόηση των τρόπων μουσικής αναπαράστασης και οργάνωσης της μουσικής σκέψης.

Οι δημιουργίες των παιδιών (ατομικές ή ομαδικές) χρησιμεύουν τόσο ως μέσο αυτοέκφρασης όσο και ως μέσο επικοινωνίας με τους άλλους, γι' αυτό θεωρείται σημαντικό τα παιδιά να αποκτούν παράλληλα και δεξιότητες παρουσίασης της μουσικής δημιουργίας τους. Η παρουσίαση, στην αρχή, μπορεί να αφορά σε απλές μουσικές ιδέες στην τάξη και, στη συνέχεια, να εξελίσσεται σε συνθέσεις με τεχνική επάρκεια, συγκεκριμένη δομή και

πρωτοτυπία. Σε όλες τις περιπτώσεις, τα παιδιά συμμετέχουν μέσα από τον ρόλο του/της δημιουργού, του/της εκτελεστή/ριας ή ακόμη και του/της μαέστρου. Οι δημιουργίες τους μπορούν να παρουσιαστούν και ηλεκτρονικά, τηρώντας τους κανόνες ασφάλειας στο διαδίκτυο, και να κοινοποιηθούν σε ευρύτερο κοινό μέσα στα επιτρεπόμενα δεοντολογικά πλαίσια. Μέσα από την παρουσίαση, τον αναστοχασμό και την ανταλλαγή απόψεων, τα παιδιά αναπτύσσουν σταδιακά την ικανότητα αισθητικής αντίληψης.

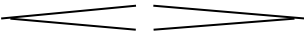
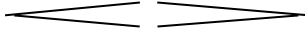
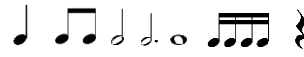
Εν κατακλείδι, κατά τη διαδικασία της μουσικής δημιουργίας, τα παιδιά πειραματίζονται, επιλέγουν, αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες και ρίσκα, αλλά και την ευθύνη για τη μάθησή τους, ενέργειες που αναπτύσσουν τη μουσική τους αντίληψη και τα βοηθούν να αποκτήσουν το αίσθημα της επίτευξης, ενισχύοντας την αυτοεκτίμηση και την αυτοπεποίθησή τους. Μέσα από τις δραστηριότητες του αυτοσχεδιασμού και της σύνθεσης, καθώς και μέσα από τη δημιουργική ανταπόκριση σε μουσικές ακροάσεις με ποικιλία τρόπων, αναπτύσσεται η δημιουργικότητα των παιδιών και τους παρέχεται ένα μέσο αυτοέκφρασης και επικοινωνίας με τους άλλους. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσονται και οι δημιουργικές συνεργασίες των παιδιών με καλλιτέχνες. Μέσα από αυτές τις εμπειρίες, τα παιδιά αποκτούν προοδευτικά βαθύτερη κατανόηση των μουσικών δομών, λειτουργιών και εκφραστικών δυνατοτήτων της μουσικής ως γνωστικού και καλλιτεχνικού πεδίου.

			ΒΑΘΜΙΔΑ 1 (Α΄-Β΄ Δημοτικού)	ΒΑΘΜΙΔΑ 2 (Γ΄-Δ΄ Δημοτικού)	ΒΑΘΜΙΔΑ 3 (Ε΄-ΣΤ΄ Δημοτικού)
ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ			ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΑ ΔΙΔΑΚΤΕΑ ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ <i>Έννοιες/Πληροφορίες, Δεξιότητες/Στρατηγικές σκέψης, Στάσεις/Αξίες</i>		
Τα παιδιά να είναι σε θέση:					
ΑΣ1. Να πειραματίζονται με τον ήχο μέσα από πολυαισθητηριακές εμπειρίες.	ΑΣ1.1	Να πειραματίζονται και να ανακαλύπτουν ποικίλους ήχους που παράγουν τα ηχογόνα αντικείμενα, η φωνή, το σώμα και τα μουσικά όργανα.	- Εξερεύνηση ηχογόνων πηγών και των συνδυασμών τους/Ηχητικές δυνατότητες ηχογόνων μέσων και συνδυασμών τους: - Ήχοι περιβάλλοντος (φυσικοί και τεχνητοί) - Ήχοι που παράγονται με τη φωνή (π.χ. ψίθυροι, κραυγές, γλιστρήματα, ήχοι ζώων κ.λπ.) και με τη στοματική κοιλότητα - Ήχοι που παράγονται με το σώμα (κρουστά σώματος) - Ήχοι που παράγονται με τη συμβατική ή μη συμβατική χρήση των οργάνων τάξης (μελωδικών και ρυθμικών) - Συσχέτιση υλικών με τον παραγόμενο ήχο και σύνδεση με τα στοιχεία της μουσικής (χροιά, ένταση, ύψος, διάρκεια)		
	ΑΣ1.2	Να πειραματίζονται με την τεχνολογία για επεξεργασία ήχου.	- Πειραματισμός με ηχοκύματα σε σχέση με τις ιδιότητες του ήχου (ταχύτητα, ύψος, ένταση, υφή) σε παιγνιώδεις ψηφιακές εφαρμογές - Εφαρμογή έτοιμων εφέ σε ηχογράφηση	- Επεξεργασία μικρών ηχητικών δειγμάτων, έτοιμων ή/και ηχογραφημένων με τις διαδικασίες επιλογής, αποκοπής, περικοπής (select, cut, trim) - Πειραματισμός με ηχοκύματα σε σχέση με τις ιδιότητες του ήχου (ταχύτητα, ύψος, ένταση, υφή, χροιά) σε ψηφιακές εφαρμογές: - Αλλοίωση ύψους και ταχύτητας (Pitch/Speed change) - Εφαρμογή απλών εφέ (π.χ. Echo) για μεταμόρφωση του ήχου - Εφαρμογή αντίστροφης αναπαραγωγής (Reverse) για παραγωγή νέου ακουστικού αποτελέσματος - Επιλογή και αυτόνομη λήψη αποφάσεων για τις πιο κατάλληλες ηχητικές μεταμορφώσεις.	

ΑΣ2. Να δημιουργούν (αυτοσχεδιάζουν ή/και συνθέτουν) μουσική ατομικά και ομαδικά με ποικίλα μέσα¹, με βάση εξωμουσικό² ή μουσικό ερέθισμα³ 1. Μουσικά όργανα, φωνή, σώμα, τεχνολογία 2. Εικόνα, χαρακτήρας, ιστορία, κίνηση, συναίσθημα, κινηματογραφικό απόσπασμα, λόγος, ποίημα, στίχοι 3. Μουσικές έννοιες	ΑΣ2.1	Να δημιουργούν (αυτοσχεδιάζουν ή/και συνθέτουν) μουσική, ελεύθερα ή/και χρησιμοποιώντας διαδικασίες/στρατηγικές αποκλίνουσας σκέψης	- Ερμηνεία εξωμουσικών ερεθισμάτων* και επινόηση τρόπων απόδοσής τους μουσικά - Εφαρμογή στρατηγικών: - μίμησης - επανάληψης - συνδυασμού - αντίθεσης - Υπέρβαση των ορίων του συμβατού και ανάληψη ρίσκου * εικόνα, χαρακτήρας, ιστορία, κίνηση, συναίσθημα, κινηματογραφικό απόσπασμα, λόγος, ποίημα, στίχοι	- Ερμηνεία εξωμουσικών ερεθισμάτων* και επινόηση τρόπων απόδοσής τους μουσικά - Εφαρμογή στρατηγικών: - μίμησης - επανάληψης - συνδυασμού - αντίθεσης - δόμησης-αποδόμησης - Υπέρβαση των ορίων του συμβατού και ανάληψη ρίσκου * εικόνα, χαρακτήρας, ιστορία, κίνηση, συναίσθημα, κινηματογραφικό απόσπασμα, λόγος, ποίημα, στίχοι	- Ερμηνεία εξωμουσικών ερεθισμάτων* και επινόηση τρόπων απόδοσής τους μουσικά - Εφαρμογή στρατηγικών: - μίμησης - επανάληψης - συνδυασμού - αντίθεσης - δόμησης-αποδόμησης - αναδιοργάνωσης - επέκτασης - τροποποίησης-παραλλαγής - Υπέρβαση των ορίων του συμβατού και ανάληψη ρίσκου * εικόνα, χαρακτήρας, ιστορία, κίνηση, συναίσθημα, κινηματογραφικό απόσπασμα, λόγος, ποίημα, στίχοι
	ΑΣ2.2	Να δημιουργούν (αυτοσχεδιάζουν ή/και συνθέτουν) μουσική χρησιμοποιώντας:	Δημιουργική χρήση των πιο κάτω:	Δημιουργική χρήση των πιο κάτω:	Δημιουργική χρήση των πιο κάτω:
		ΑΣ2.2α ρυθμικά και μελωδικά στοιχεία	- Απλά μέτρα (π.χ. 2/4) - Νότες της πεντατονικής κλίμακας (2-3)	- Απλά μέτρα (π.χ. 2/4, 3/4, 4/4) - Νότες της πεντατονικής κλίμακας και της Ντο μείζονας κλίμακας (4-5 νότες)	- Απλά, σύνθετα και μικτά μέτρα - Νότες της πεντατονικής κλίμακας, μείζονας και ελάσσονας κλίμακας - Ημιτόνια - Βηματική-αλματική κίνηση
		ΑΣ2.2β εκφραστικά στοιχεία	Επιλογή και εναλλαγές: - Δυναμικής: από <i>pp</i> μέχρι <i>ff</i>, σταδιακά πιο δυνατά-πιο απαλά (<i>crescendo/diminuendo</i>) - Ταχύτητας: αργά, γρήγορα, σταδιακά πιο γρήγορα-πιο αργά (<i>accelerando/ritardando</i>) - Άρθρωσης: <i>staccato</i>, <i>legato</i>		

		ΑΣ2.2γ στοιχεία μορφής	Δημιουργική χρήση των πιο κάτω: • Φράση • Αρχή-Μέση-Τέλος • Ίδιο ≠ διαφορετικό μουσικό μέρος	Δημιουργική χρήση των πιο κάτω: • Φράση • Αρχή-Μέση-Τέλος • Ίδιο ≠ διαφορετικό μουσικό μέρος • Συγκεκριμένη μορφή (π.χ. διμερής μορφή)	Δημιουργική χρήση των πιο κάτω: • Συγκεκριμένη μορφή (διμερής, τριμερής, ροντό, άλλη)
		ΑΣ2.2δ στοιχεία χροιάς	• Επιλογή και συνδυασμός ρυθμικών και μελωδικών κρουστών οργάνων τάξης • Επιλογή και συνδυασμός κρουστών σώματος και φωνής για παραγωγή ήχων ποικίλων χρωιών	• Επιλογή και συνδυασμός ρυθμικών και μελωδικών κρουστών και πνευστών οργάνων τάξης • Επιλογή και συνδυασμός κρουστών σώματος και φωνής για παραγωγή ήχων ποικίλων χρωιών	• Επιλογή και συνδυασμός ρυθμικών και μελωδικών κρουστών, πνευστών και εγχόρδων οργάνων τάξης • Επιλογή και συνδυασμός κρουστών σώματος και φωνής για παραγωγή ήχων ποικίλων χρωιών
		ΑΣ2.2ε στοιχεία υφής και αρμονίας	Χρήση των πιο κάτω μουσικών στοιχείων: • Αραιή ≠ πυκνή υφή	Χρήση των πιο κάτω μουσικών στοιχείων: • Αραιή ≠ πυκνή υφή • Ρυθμικά/μελωδικά οστινάτι για συνοδεία ακρόασης	Χρήση των πιο κάτω μουσικών στοιχείων: • Εναλλαγές στην πυκνότητα της υφής • Ρυθμικά/μελωδικά οστινάτι • Συνηχήσεις
	ΑΣ2.3	Να συνθέτουν τραγούδια	Δημιουργική αξιοποίηση των πιο κάτω τεχνικών: • Ρυθμός λόγου (προσωδία) • Μελοποίηση στίχου	Δημιουργική αξιοποίηση των πιο κάτω τεχνικών: • Ρυθμός λόγου (προσωδία) • Μελοποίηση στίχου	Δημιουργική αξιοποίηση των πιο κάτω τεχνικών: • Ρυθμός λόγου (προσωδία) • Μελοποίηση στίχου • Προσαρμογή στίχου σε μελωδία • Μορφή: εισαγωγή-στροφή-ρεφρέν

	AΣ2.4	Να δημιουργούν ενορχηστρώσεις	• Συνδυασμός δύο ρυθμικών στρωμάτων (π.χ. παλμός, ρυθμός)	• Συνδυασμός τριών ρυθμικών στρωμάτων (π.χ. παλμός, έμφαση, οστινάτο) • Επιλογή κατάλληλων οργάνων	• Συνδυασμός τριών ρυθμικών/μελωδικών στρωμάτων (π.χ. ρυθμικό οστινάτο, μπορντούν, μελωδία) • Επιλογή κατάλληλων οργάνων
	AΣ2.5	Να δημιουργούν χρησιμοποιώντας μουσική τεχνολογία	• Μουσική δημιουργία με χρήση ψηφιακών εφαρμογών (με καθοδήγηση) με: ○ Χρήση πλήκτρων και περιφερειακών (π.χ. ποντίκι) στο περιβάλλον ψηφιακής εφαρμογής ○ Επιλογή, μετακίνηση και τοποθέτηση (select/drag and drop) οπτικοποιημένων μουσικών στοιχείων (π.χ. Loop, ρυθμικές αξίες, συμβατικά/μη συμβατικά μουσικά σύμβολα) ○ Χρήση του κουμπιού αναπαραγωγής (play) για ακρόαση του αποτελέσματος • Ανάπτυξη ενδιαφέροντος για τεχνολογίες μουσικής δημιουργίας.	• Μουσική δημιουργία με χρήση ψηφιακών εφαρμογών, (με καθοδήγηση) με: ○ Χρήση πλήκτρων και περιφερειακών (π.χ. ποντίκι) στο περιβάλλον ψηφιακής εφαρμογής ○ Επιλογή, μετακίνηση και τοποθέτηση (select/drag and drop) οπτικοποιημένων μουσικών στοιχείων (π.χ. Loop, ρυθμικές αξίες, συμβατικά/μη συμβατικά μουσικά σύμβολα) και ήχων που έχουν υποστεί επεξεργασία κατά τον πειραματισμό (<i>Βαθμίδα 3</i>) ○ Συνδυασμός και επαναδιοργάνωση μουσικών στοιχείων (π.χ. νοτών για δημιουργία μελωδίας, τονικό ύψος, συνδυασμός έτοιμων μελωδιών με δικές τους ηχογραφήσεις) <i>Βαθμίδα 3:</i> ○ Επεξεργασία και να τροποποίηση ηχητικών αρχείων με λειτουργίες αποκοπής, αντιγραφής επικόλλησης (cut/copy/paste) και λειτουργίες μεταποίησης μουσικών στοιχείων (π.χ. αλλαγή τονικότητας, ταχύτητας) • Ανάπτυξη ενδιαφέροντος για τεχνολογίες μουσικής δημιουργίας.	
AΣ3. Να καταγράφουν τις μουσικές δημιουργίες τους με μη-συμβατική ή/και με συμβατική	AΣ3.1	Να χρησιμοποιούν μη-συμβατική ή/και συμβατική σημειογραφία για να καταγράφουν τις μουσικές	• Ανάπτυξη θετικής στάσης για την καταγραφή της δημιουργίας τους με σημειογραφία • Χρήση των πιο κάτω μουσικών στοιχείων:	• Ανάπτυξη θετικής στάσης για την καταγραφή της δημιουργίας τους με σημειογραφία • Χρήση των πιο κάτω μουσικών στοιχείων:	• Ανάπτυξη θετικής στάσης για την καταγραφή της δημιουργίας τους με σημειογραφία • Χρήση των πιο κάτω μουσικών στοιχείων:

σημειογραφία, με σκοπό την επανεκτέλεση από τα ίδια ή από άλλους/ες		δημιουργίες τους, αναγνωρίζοντάς την ως βασικό κώδικα επικοινωνίας της μουσικής	- Μη συμβατικά σύμβολα διάρκειας, ύψους, χροιάς και έντασης - Απλή γραφική παρτιτούρα - Συμβατικά σύμβολα ρυθμού: τέταρτα, όγδοα 	- Μη συμβατικά σύμβολα διάρκειας, ύψους, χροιάς και έντασης - Γραφικές παρτιτούρες - Κώδικας και υπόμνημα συμβόλων - Συμβατικά σύμβολα έντασης: <i>p, f</i> και - Συμβατικά σύμβολα ρυθμού: - Συμβατικά σύμβολα μελωδίας: -Πεντάγραμμα -Κλειδί του σολ, -Νότες: ρε, μι, σολ, λα, σι, ντο'	- Μη συμβατικά σύμβολα διάρκειας, ύψους, χροιάς και έντασης - Γραφικές παρτιτούρες - Κώδικας και υπόμνημα συμβόλων - Συμβατικά σύμβολα έντασης: <i>p, f</i> και - Συμβατικά σύμβολα ρυθμού: - Συμβατικά σύμβολα μελωδίας: -Πεντάγραμμα -Κλειδί του σολ -Νότες: ντο, ρε, μι, φα, σολ, λα, σι, ντο'
	AΣ3.2	Να χρησιμοποιούν την τεχνολογία για να ηχογραφούν και να καταγράφουν τις μουσικές δημιουργίες τους	- Αναγνώριση και χρήση βασικών κουμπιών ελέγχου (Play-Stop-Record) σε συσκευές ηχογράφησης και απλά λογισμικά ήχου. - Ηχογράφηση απλού ρυθμού, μελωδίας ή ήχου περιβάλλοντος, με καθοδήγηση	- Αυτόνομη χρήση βασικών λειτουργιών σε εφαρμογές και λογισμικά ηχογράφησης (record, pause, stop) - Ονομασία και αποθήκευση αρχείων σε συγκεκριμένο φάκελο	- Αυτόνομη χρήση βασικών λειτουργιών σε εφαρμογές και λογισμικά ηχογράφησης (record, pause, stop) - Ονομασία και αποθήκευση αρχείων σε συγκεκριμένο φάκελο - Ηχογράφηση σε ξεχωριστά κανάλια (tracks) διαφορετικών οργάνων, φωνών ή ήχων για την ίδια σύνθεση.

					- Εξαγωγή (export) τελικού αποτελέσματος σε μορφή αρχείου ήχου (π.χ. MP3) - Καταγραφή απλής σύνθεσης με χρήση εκπαιδευτικών λογισμικών ψηφιακής σημειογραφίας και εφαρμογών μουσικής δημιουργίας
ΑΣ4. Να συνεργάζονται αποτελεσματικά κατά τη μουσική δημιουργία (αυτοσχεδιασμός ή/και σύνθεση)	ΑΣ4.1	Να οργανώνονται και να οργανώνουν το περιβάλλον μάθησης ως προετοιμασία για την ομαδική εργασία	- Αθόρυβη μετακίνηση και οργάνωση σε ομάδες - Διαχείριση έντασης ήχου - Κανόνες εργασίας σε ομάδες - Ανάληψη ρόλων - Επικοινωνία με εναλλακτικούς τρόπους με τα άλλα μέλη της ομάδας - Αυτοέλεγχος-Αλληλοσεβασμός		
	ΑΣ4.2	Να συνεργάζονται για την επίτευξη του στόχου της δημιουργικής τους εργασίας	- Αυτοπειθαρχία και έλεγχος συναισθημάτων - Έλεγχος προσοχής και αντίσταση στους περισπασμούς - Έλεγχος κατανόησης στόχου και οδηγιών από τα μέλη της ομάδας - Μεγαλόφωνος προγραμματισμός εργασίας - Ανταλλαγή και ενσωμάτωση ιδεών σε μία κοινή θέση - Δημοκρατική λήψη αποφάσεων - Ενεργός συμμετοχή όλων των μελών της ομάδας - Αξιοποίηση ατομικών και συλλογικών ικανοτήτων - Αλληλοδιδακτικές διαδικασίες - Αναζήτηση πόρων αυτόνομα - Υπέρβαση των ορίων του συμβατού και ανάληψη ρίσκου - Δημιουργική αξιοποίηση του λάθους - Έλεγχος της εργασίας σε σχέση με τις οδηγίες - Επιλογή καταλληλότερων λύσεων - Διαχείριση χρόνου		

ΑΣ5. Να παρουσιάζουν, να αναστοχάζονται γύρω από τις δημιουργίες τους, να τις αξιολογούν και να τις βελτιώνουν	ΑΣ5.1	Να παρουσιάζουν τις δημιουργίες τους	- Αξιοποίηση δεξιοτήτων παρουσίασης: - οπτική επικοινωνία - μη-λεκτική επικοινωνία - αυτοέλεγχος - αυτοπεποίθηση - διαχείριση άγχους - Περιγραφή της δημιουργίας με χρήση της διδαχθείσας μουσικής ορολογίας
	ΑΣ5.2	Να αξιολογούν, να αναστοχάζονται και να βελτιώνουν τις δημιουργίες τους	- Αυτοαξιολόγηση και ετεροαξιολόγηση βάσει κριτηρίων που αφορούν σε: - Μουσικό περιεχόμενο - Δεξιότητες συνεργασίας (Βλ. ΑΣ4) - Αναστοχασμός και βελτιωτική προσπάθεια, αξιοποιώντας στρατηγικές μάθησης: - Στόχοι βελτίωσης βάσει κριτηρίων - Τρόποι βελτίωσης - Αναζήτηση και αξιοποίηση στήριξης - Επιλογή καταλληλότερων λύσεων και τελειοποίηση - Χρήση εργαλείων αυτοαξιολόγησης και ετεροαξιολόγησης (π.χ. διαβαθμισμένη κλίμακα, ηχογράφηση, βιντεογράφηση)
ΑΣ6. Να απολαμβάνουν τη μουσική δημιουργία ατομικά και ομαδικά			- Προθυμία για συμμετοχή στη διαδικασία μουσικής δημιουργίας - Ανάπτυξη αίσθησης της κοινότητας μεταξύ των μελών της ομάδας - Έκφραση συναισθημάτων (σωματική ανταπόκριση, εκφράσεις προσώπου) - Παρουσίαση δημιουργιών εντός και εκτός σχολείου, που αποσκοπούν στο κοινό καλό ή την ευαισθητοποίηση για διάφορα θέματα (ηθικά, κοινωνικά, περιβαλλοντικά) και άλλα ζητήματα που αναδύονται στον κόσμο και στην εποχή τους, εκφράζοντας ελεύθερα τη γνώμη και κρίση τους σε σχέση με αυτά

ΓΛΩΣΣΑΡΙ:

A:

A cappella: φωνητική μουσική χωρίς συνοδεία οργάνου.

A tempo: επαναφορά στην αρχική ταχύτητα του μουσικού έργου.

Accelerando: σταδιακή επιτάχυνση της ταχύτητας ενός μουσικού κομματιού.

Adagio: αργή ταχύτητα/tempo (πιο γρήγορο από το largo).

Allegro: γρήγορη ταχύτητα/tempo – ζωηρά (πιο αργά από το presto).

Αλματική κίνηση μελωδίας: η μελωδική κίνηση στην οποία οι νότες δεν είναι σε τονική σειρά (όπως στη βηματική κίνηση), αλλά απέχουν μεταξύ τους διάστημα μεγαλύτερο από το διάστημα δευτέρας, π.χ. ΝΤΟ-ΜΙ, ΛΑ-ΡΕ κτλ.

Αλλοιώσεις: είναι τα τρία μουσικά σύμβολα που μπαίνουν μπροστά από τις νότες και αλλάζουν το τονικό τους ύψος. Η δίεση (#) ψηλώνει το τονικό ύψος της νότας κατά ένα ημιτόνιο. Η ύφεση (b) χαμηλώνει το τονικό ύψος της νότας κατά ένα ημιτόνιο. Η αναίρεση (♮) καταργεί μια προηγούμενη δίεση ή ύφεση και επαναφέρει τη νότα στο αρχικό τονικό της ύψος.

Αρμονία: η συνήχηση δύο ή περισσότερων φθόγγων, ο τρόπος με τον οποίο δημιουργούνται οι συγχορδίες, αλλά και το σύνολο των κανόνων που διέπουν τον τρόπο με τον οποίο οι συγχορδίες/συνηχήσεις διαδέχονται η μία την άλλη.

Αρμονικές πτώσεις: πτώση ονομάζεται η κατάληξη ή το τελείωμα μιας μουσικής φράσης και ανάλογα με τις δύο ή τρεις τελευταίες συγχορδίες έχουμε και το ανάλογο αίσθημα για τη συνέχεια του κομματιού. Π.χ. αν οι δύο τελευταίες συγχορδίες είναι η συγχορδία της 5^{ης} βαθμίδας της κλίμακας (V) η οποία ακολουθείται από τη συγχορδία της 1^{ης} βαθμίδας της κλίμακας, (I) τότε δημιουργείται το αίσθημα του τέλους του κομματιού. Αυτή η πτώση (V-I) ονομάζεται τέλεια ή τελική.

Αρπισμός/Arpeggio: η εκτέλεση των νοτών μιας συγχορδίας όχι ταυτόχρονα αλλά διαδοχικά, όπως θα την έπαιζε μια άρπα.

Audiation: Είναι η γνωστική λειτουργία μέσω της οποίας το άτομο κατανοεί και αφομοιώνει τη μουσική. Ενεργοποιείται ταυτόχρονα με την πρόσληψη μουσικού ερεθίσματος από το αυτί, αλλά και καθώς διαβάζουμε μουσική νοερά από σημειογραφία ή όταν σκεφτόμαστε για να συνθέσουμε ή καθώς αυτοσχεδιάζουμε ή όταν φέρνουμε στη σκέψη κάτι που ακούσαμε στο παρελθόν. Είναι λειτουργία αντίστοιχη της λειτουργίας της σκέψης όταν αναφερόμαστε στη γλώσσα και είναι απαραίτητη για την ανάπτυξη της μουσικότητας του ατόμου (Gordon, 2003:10). Στα ελληνικά δεν υπάρχει ακριβής μετάφραση του όρου. Κάποτε χρησιμοποιείται ο όρος «ακουστικότητα» ή «εσωτερική ακοή». Στο παρόν πρόγραμμα σπουδών ό,τι αφορά στο audiation μπαίνει κάτω από τον όρο «μουσική σκέψη».

*Gordon, E. E. (2003). *A music learning theory for newborn and young children*. Chicago: GIA Publications.

B:

Beatboxing: μίμηση των ήχων των ηλεκτρικών ντραμς με το στόμα.

Βηματική κίνηση μελωδίας: η μελωδική κίνηση στην οποία οι νότες είναι σε σειρά και απέχουν μεταξύ τους διάστημα δευτέρας, δηλαδή η δεύτερη νότα είναι η επόμενη ή προηγούμενη τονικά, π.χ. ΝΤΟ-ΡΕ, ΣΟΛ-ΛΑ ή ΜΙ-ΡΕ κτλ.

Γ, C:

Crescendo: σταδιακή αύξηση της έντασης του ήχου.

Δ, D:

Da capo: Από την αρχή.

Διάστημα: είναι η ηχητική απόσταση μεταξύ του τονικού ύψους δύο νοτών. Στην δυτική κλασική μουσική το μικρότερο διάστημα είναι το ημιτόνιο. Όταν δύο διαδοχικές νότες απέχουν μεταξύ τους, ένα ημιτόνιο τότε το διάστημα ονομάζεται διάστημα «2ας μικρής». Αντίστοιχα όταν δύο διαδοχικές νότες απέχουν μεταξύ τους έναν τόνο, τότε το διάστημα ονομάζεται διάστημα «2ας μεγάλης». Όταν δύο διαδοχικές νότες απέχουν μεταξύ τους διάστημα μεγαλύτερο του τόνου, δηλαδή ένα τριημιτόνιο ($1\frac{1}{2}$ τόνος), τότε ονομάζεται διάστημα «2ας αυξημένης». Ο πιο κάτω πίνακας παρουσιάζει τα κύρια διαστήματα.

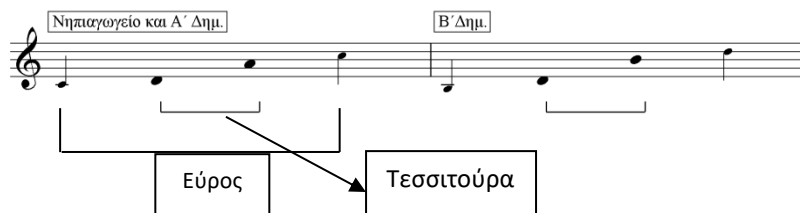

Diminuendo: σταδιακή μείωση της έντασης του ήχου.

E:

Εύρος φωνής: τα όρια της φωνής (για τον/τη μέσο/η μαθητή/μαθήτρια) στη συγκεκριμένη βαθμίδα (η πιο χαμηλή μέχρι την πιο ψηλή νότα που μπορεί να τραγουδήσει με εξάσκηση).

-Τεσσιτούρα: η έκταση στην οποία η φωνή μπορεί να κινηθεί άνετα. π.χ.

G:

Glissando-glissandi (πληθ.): γλίστρημα από μια νότα σε μια άλλη μεγαλύτερου ή μικρότερου τονικού ύψους.

I:

Ισοκράτης ή ισοκράτημα: το συνεχές άκουσμα μιας νότας (συνήθως της τονικής ή της πέμπτης της κλίμακας) κάτω από την κύρια μελωδία. Συναντάται στη βυζαντινή, στην παραδοσιακή, αλλά και στην πολυφωνική αντιστικτική κλασική μουσική.

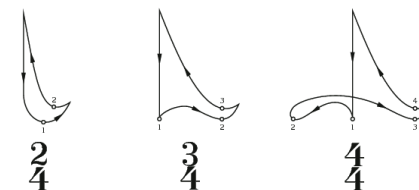
Ισοϋψείς μελωδίες: οι μελωδίες όπου δεν υπάρχει αλλαγή τονικού ύψους (παραμονή στην ίδια νότα).

K:

Κανόνας: είδος μουσικής σύνθεσης όπου η ίδια ακριβώς μελωδία επαναλαμβάνεται αυτούσια από διαφορετικές φωνές με χρονική απόσταση, η μια μετά την άλλη. Δημιουργεί ένα πολυφωνικό αποτέλεσμα.

Κινησιολογία διεύθυνσης:

Στα βασικά μέτρα 2/4, 3/4, 4/4 μπορούμε να διευθύνουμε με τις κινήσεις που φαίνονται στο σχήμα.

Κινητό ΝΤΟ (Movable do): Μέθοδος που εισήχθηκε από τον μουσικοπαιδαγωγό Zoltan Kodály. Σύμφωνα με τη μέθοδο οι μελωδικές συλλαβές do-re-mi-fa-so-la-ti-do αντιστοιχούν στις βαθμίδες μίας οποιασδήποτε μείζονας κλίμακας και όχι μόνο στην κλίμακα ΝΤΟ μείζονα. Όταν τραγουδάμε δηλαδή τις συλλαβές, τραγουδάμε τις βαθμίδες της κλίμακας και τα διαστήματα που αυτές σχηματίζουν μεταξύ τους και όχι τις πραγματικές νότες. Π.χ.

στην κλίμακα ΡΕ μείζονα η πρώτη νότα ΡΕ θα έχει τη συλλαβή do, η νότα ΜΙ θα έχει τη συλλαβή re κ.ο.κ.

-Απόλυτο ΝΤΟ: Σε αντίθεση με το κινητό ΝΤΟ, σημαίνει ότι κάθε νότα που διαβάζουμε και τραγουδάμε αντιστοιχεί στο συγκεκριμένο τονικό ύψος που έχει αποφασιστεί για αυτήν σύμφωνα με το τονικό σύστημα π.χ.

ΚΛΙΜΑΚΕΣ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΚΛΙΜΑΚΩΝ

-Μείζονα κλίμακα: κλίμακα είναι μια σειρά από 8 συνεχόμενες νότες, οι οποίες ακολουθούν μια συγκεκριμένη σειρά διατονικών διαστημάτων (διάστημα είναι η απόσταση μεταξύ του τονικού ύψους δύο νοτών). Η ανιούσα μείζονα κλίμακα (από τη χαμηλότερη μέχρι την ψηλότερη νότα) ακολουθεί την εξής σειρά διατονικών διαστημάτων: τόνος-τόνος-ημιτόνιο-τόνος-τόνος-τόνος-ημιτόνιο. Η φυσική κλίμακα του ΝΤΟ είναι ένα παράδειγμα μείζονας κλίμακας.

-Ελάσσονα κλίμακα: υπάρχουν δύο είδη ελάσσονας κλίμακας: η μελωδική και η αρμονική. Η ανιούσα μελωδική ελάσσονα κλίμακα ακολουθεί τα εξής διαστήματα: τόνος-ημιτόνιο-τόνος-τόνος-τόνος-τόνος-ημιτόνιο, ενώ η κατιούσα μελωδική ελάσσονα κλίμακα διαφοροποιείται και ακολουθεί τα εξής διαστήματα: τόνος-τόνος-ημιτόνιο-τόνος-τόνος-ημιτόνιο-τόνος. Η αρμονική ελάσσονα κλίμακα ακολουθεί τα εξής διαστήματα: τόνος-ημιτόνιο-τόνος-τόνος-ημιτόνιο-τριημιτόνιο-ημιτόνιο.

-Τρόποι: Οι μείζονες και ελάσσονες κλίμακες αποτελούν τους δύο κύριους τρόπους διαδοχής των νοτών της δυτικής κλασικής μουσικής. Όμως στις παραδοσιακές μουσικές πολλών περιοχών του κόσμου, όπως επίσης και στην τζαζ μουσική, υπήρχαν και υπάρχουν και άλλοι τρόποι διαδοχής των νοτών, οι οποίοι ονομάζονται τρόποι. Οι τρόποι θεωρείται ότι έχουν τη βάση τους στην αρχαία ελληνική μουσική για αυτό και τα ονόματά τους παραπέμπουν εκεί. Ο εφτά κύριοι τρόποι είναι ο ιωνικός (T-T-H-T-T-T-H), ο δωρικός (T-H-T-T-T-H-T), ο φρυγικός (H-T-T-T-H-T-T), ο λυδικός (T-T-T-H-T-T-H), ο μιξολυδικός (T-T-H-T-T-H-T), ο αιολικός (T-H-T-T-H-T-T) και ο λοκρικός (H-T-T-H-T-T-T).

-Πεντατονική κλίμακα: είναι η κλίμακα που αποτελείται από πέντε νότες χωρίς ημιτόνια. Η διαδοχή των νοτών γίνεται ως εξής: τόνος-τόνος-διάστημα τρίτης μικρής-τόνος-διάστημα τρίτης μικρής.

-Χρωματική κλίμακα: όλες οι νότες μιας χρωματικής κλίμακας έχουν απόσταση μεταξύ τους ένα ημιτόνιο.

-Διατονική βυζαντινή κλίμακα: Η απόσταση μεταξύ δύο διαδοχικών ήχων/φθόγγων στη βυζαντινή μουσική είναι διαφορετική από τη δυτική κλασική μουσική. Ο μείζονας τόνος αντιστοιχεί σε 12 υποδιαίρέσεις, που ονομάζονται μόρια. Ο ελάσσονας τόνος αντιστοιχεί σε 10 μόρια (άρα ηχητικά η απόσταση μεταξύ των δύο φθόγγων είναι μικρότερη) και ο ελάχιστος τόνος αντιστοιχεί σε 8 μόρια (η ηχητική απόσταση μειώνεται περισσότερο). Μια διατονική βυζαντινή κλίμακα αποτελείται από 7 φθόγγους (η ονομασία των βυζαντινών φθόγγων είναι Πα-Βου-Γα-Δη-Κε-Ζω-Νη) και διαμορφώνεται ως εξής:

Νη (μείζονας τόνος) Πα (ελάσσονας τόνος) Βου (ελάχιστος τόνος) Γα (μείζονας τόνος) Δη (μείζονας τόνος) Κε (ελάσσονας τόνος) Ζω (ελάχιστος τόνος)

Κούρδισμα εγχόρδων μουσικών οργάνων: Κιθάρα (=ΜΙ, ΛΑ, ΡΕ, ΣΟΛ, ΣΙ, ΜΙ)/Ukelele (=ΣΟΛ, ΝΤΟ, ΜΙ, ΛΑ)/Μαντολίνο (=ΣΟΛ, ΡΕ, ΛΑ, ΜΙ).

Κρουστά καθορισμένου ύψους: είναι τα κρουστά όργανα τα οποία με το παίξιμό τους μπορούν να παράγουν ήχους με καθαρό τονικό ύψος. Σε αυτή την κατηγορία ανήκουν τα ξυλόφωνα, μεταλλόφωνα, glockenspiel, τα συμφωνικά τύμπανα κ.λπ.

Λ, L:

Largo: αργά (αναφέρεται στην ταχύτητα/tempo ενός μουσικού έργου).

Legato: η μετάβαση από τη μια νότα στην άλλη να γίνεται όσο πιο μαλακά γίνεται, χωρίς να υπάρχει διακοπή στον ήχο. Στον αυλό το legato επιτυγχάνεται όταν παίζονται οι νότες σε μια αναπνοή ενωμένες.

Leitmotif: επαναλαμβανόμενο μουσικό θέμα, μοτίβο ή μελωδία που συνδέεται με συγκεκριμένο χαρακτήρα, ιδέα, τόπο ή συναίσθημα σε μουσικό έργο.

M:

Μελωδία: είναι οι διαδοχή των νοτών σε ένα μουσικό κομμάτι. Οι νότες ή φθόγγοι έχουν ορισμένη διάρκεια και τονικό ύψος. Όταν εκτελέσουμε τους φθόγγους σύμφωνα με το τονικό ύψος και τη διάρκειά τους στη σειρά που είναι γραμμένα σε ένα μουσικό κομμάτι, τότε προκύπτει η μελωδία.

Μετρική αλλαγή ή μετρική μετατροπή: η αλλαγή από ένα μέτρο σε άλλο μέσα στο ίδιο μουσικό έργο.

Μετρικός οπλισμός: είναι το κλάσμα που δείχνει το μέτρο του μουσικού κομματιού και γράφεται στην αρχή του πενταγράμμου αμέσως μετά το κλειδί.

Μέτρο: το μέρος μιας μουσικής σύνθεσης που περιέχεται μεταξύ δύο διαστολών (κάθετων προς το πεντάγραμμο γραμμών). Μέτρο ονομάζουμε επίσης την αριθμητική έκφραση με τη μορφή κλάσματος που γράφεται στην αρχή ενός κομματιού και μας δίνει τη συνολική αξία των φθογγοσήμων που περιέχονται μεταξύ δύο διαστολών. Ο παρονομαστής μάς δίνει τη βασική μονάδα του μέτρου (τέταρτα ή όγδοα) και ο αριθμητής τον αριθμό των τετάρτων ή ογδών που περιέχονται μεταξύ δύο διαστολών.

ΕΙΔΗ ΜΕΤΡΩΝ

-Δίσημο ή διμερές μέτρο / Duple meter: Η ομαδοποίηση των βασικών μετρικών μονάδων σε ζεύγη.

-Τρίσημο ή τριμερές μέτρο / Triple meter: Η ομαδοποίηση των βασικών μετρικών μονάδων σε τριάδες.

-Τετράσημο ή τετραμερές μέτρο / Quadruple meter: Η ομαδοποίηση των βασικών μετρικών μονάδων σε τετράδες.

Επιπλέον, τα μέτρα κατηγοριοποιούνται και ως εξής:

-ΑΠΛΑ: είναι τα μέτρα των οποίων ο αριθμητής του μουσικού κλάσματος είναι 2 ή 3, ή σύμφωνα με άλλους συγγραφείς μπορεί να είναι 2, 3 ή 4 (δηλ. τα 4/4 μπορούν να θεωρηθούν είτε απλό είτε σύνθετο μέτρο).

-ΣΥΝΘΕΤΑ: είναι τα μέτρα των οποίων ο αριθμητής του μουσικού κλάσματος είναι πολλαπλάσιο του 2 ή 3. Όσον αφορά στον εσωτερικό διαχωρισμό του εσωτερικού μετρικού κύπου, υπάρχουν τα κανονικά και μη κανονικά σύνθετα μέτρα, όπου τα μη κανονικά σύνθετα μέτρα χωρίζονται σε υποομάδες άνισης διάρκειας, π.χ. $9/8 = 3/8 + 2/8 + 2/8 + 2/8$.

-ΜΙΚΤΑ: είναι τα μέτρα των οποίων ο αριθμητής του μουσικού κλάσματος είναι άθροισμα του 2 και 3 ή των πολλαπλασίων αυτών, π.χ. αριθμητής 5 = $3+2$, 7 = $3+2+2$.

Mezzo Forte (mf): σχετικά δυνατά, μισο-δυνατά, λίγο πιο απαλά από το forte.

Mezzo Piano (mp): σχετικά απαλά, λίγο πιο δυνατά από το piano.

ΜΟΡΦΗ

-Μορφή ή φόρμα μουσικών έργων: είναι η δομή ενός μουσικού έργου, η οποία σχηματίζεται ανάλογα με τις μουσικές περιόδους που τη συνθέτουν. Οι μουσικές περίοδοι είναι οι ολοκληρωμένες μελωδίες που σχηματίζουν το μουσικό έργο. Οι κύριες μουσικές μορφές είναι:

-Διμερής μορφή (AB): το μουσικό έργο χωρίζεται σε 2 μουσικές περιόδους, την Α και Β, οι οποίες μπορεί να επαναλαμβάνονται δύο φορές.

-Τριμερής μορφή (ABA): το μουσικό έργο που χωρίζεται σε τρία μέρη. Η μελωδία του πρώτου και του τρίτου μέρους είναι συνήθως η ίδια, ή λίγο παραλλαγμένη.

-Μορφή Ροντό (ΑΒΑΓΑ): Σε αυτή τη μορφή υπάρχει μια βασική μελωδία (Α), η οποία επαναλαμβάνεται ανάμεσα σε άλλες μελωδίες (Β,Γ,Δ κ.λπ.).

Μονοφωνία: μονοφωνία ή μονοφωνική μουσική, χαρακτηρίζεται κάθε μουσικό είδος το οποίο βασίζεται σε μία και μόνη μελωδική γραμμή, που ακόμα κι αν παίζεται ή τραγουδιέται από πέραν του ενός εκτελεστή, αναπαράγεται από όλους ταυτόχρονα και πανομοιότυπα. Μόνη αποδεκτή διαφοροποίηση στη μονοφωνική μουσική, όταν εκτελείται από πολλούς, είναι η μελωδία της να αναπαράγεται με διαφορά οκτάβας από τους διάφορους εκτελεστές, όπως συμβαίνει όταν τραγουδούν μαζί αντρικές και γυναικείες φωνές.

Moderato: μέτρια ταχύτητα/tempo.

Μπορντούν: είναι η συνήχηση δύο νοτών που απέχουν μεταξύ τους διάστημα πέμπτης. Χρησιμοποιείται στην αρμονική ενορχήστρωση ενός μουσικού έργου, όπου στα δυνατά μέρη του μέτρου μπορούν να ακουστούν ταυτόχρονα η πρώτη και η πέμπτη νότα της συγχορδίας που ταιριάζει στο συγκεκριμένο μέρος της μελωδίας.

Ο:

Ομοφωνία: ο όρος ομοφωνία (<αρχ. ὁμός+φωνή) αναφέρεται σε συγκεκριμένο υφολογικό στοιχείο, χαρακτηριστικό του οποίου είναι η κίνηση δύο ή περισσότερων φωνών (ή οργανικών μερών), έτσι ώστε να παράγεται αρμονία μέσα από παράλληλες συγχορδίες.

Ostinato-ostinati (πληθ.): ένα ρυθμικό ή μελωδικό μοτίβο το οποίο επαναλαμβάνεται συνεχώς μέσα σε ένα μουσικό κομμάτι.

Π, Ρ:

Παχνιδοτράγουδο: τραγούδι που περιλαμβάνει παιχνίδι (π.χ. παιχνίδι με παλαμάκια).

Παράμετροι κίνησης (Laban):

Βλ. π.χ. Davies, Eden (2006), *Beyond Dance: Laban's Legacy of Movement Analysis*, Routledge.

- Ροή (flow)*: πόσο ελεύθερη ή περιορισμένη είναι η κίνηση. Αν έχει ένταση και είναι πιο συγκεκριμένη ή αν είναι εντελώς ελεύθερη και ανάλαφρη.
- Βάρος (weight)*: το βάρος που χρησιμοποιείται στην κίνηση.
- Χρόνος (time)*: Η ταχύτητα της κίνησης, πόσο γρήγορη ή αργή είναι η κίνηση.
- Χώρος (space)*: η κατεύθυνση της κίνησης (συγκεκριμένη ή άτακτη), τα επίπεδα κίνησης (ψηλό, μεσαίο, χαμηλό) και η χρήση του ατομικού χώρου ή του χώρου που κάποιος μοιράζεται με άλλα άτομα για να κινηθεί.

Piano: Απαλά.

Pianissimo: πολύ απαλά.

Pizzicato: παίξιμο ενός έγχορδου οργάνου (βιολί, βιόλα, τσέλο, κοντραμπάσο) τσιμπώντας τις χορδές με το δάχτυλο.

Πολυφωνία: ως πολυφωνία ή πολυφωνική μουσική, χαρακτηρίζεται κάθε μουσικό είδος το οποίο βασίζεται σε πολλές μελωδικές γραμμές, οι οποίες συμπλέκονται κατάλληλα σχηματίζοντας μία πολυγραμμική υφή.

Presto: πολύ γρήγορη ταχύτητα/tempo.

P, R:

Ritardando: σταδιακή επιβράδυνση της ταχύτητας ενός μουσικού κομματιού.

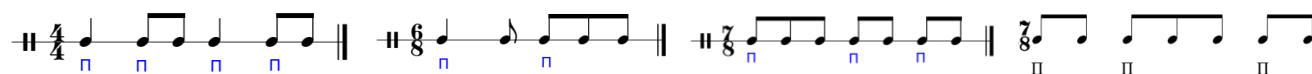
Ritenuto: επιβράδυνση της ταχύτητας ενός μουσικού κομματιού.

ΡΥΘΜΟΣ

-**Ρυθμός (melodic rhythm)**: είναι οι ρυθμικές αξίες που ανταποκρίνονται στο κείμενο ή στη μελωδία ενός κομματιού και έχουν άρρηκτη σχέση με τον παλμό (tempo beat) και τον βασικό μετρικό κύπο (meter beat) ενός κομματιού.

-**Παλμός (tempo beat)**: είναι ο κύπος (beat) της μουσικής που έχει μια σταθερή ταχύτητα και είναι περιοδικά διαμοιρασμένος στον χρόνο (equally spaced in time) και παρομοιάζεται με το περπάτημα, το βήμα παρέλασης ή την ταλάντευση σε έναν χορό ή τα βασικά βήματα σε έναν χορό.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΑΠΟ ΔΙΑΦΟΡΑ ΜΕΤΡΑ

-Εμφαση: είναι ο κτύπος που νιώθουμε ως πιο εμφανή (δυνατό) σε ένα μέτρο. Είναι συνήθως ο πρώτος κτύπος του βασικού μετρικού κτύπου (meter beat) ενός μουσικού κομματιού, ο οποίος μετρικός κτύπος καθορίζει και το μέτρο ενός μουσικού κομματιού.

-Μακροκτύπος: είναι ο μακρύτερος σε περιοδικότητα κτύπος (tempo beat) που αντιλαμβάνεται ο ακροατής ενός μουσικού κομματιού.

-Μικροκτύπος: είναι ο μικρότερος σε περιοδικότητα κτύπος (meter beat) που αντιλαμβάνεται ο ακροατής ενός μουσικού κομματιού. Οι όροι μακροκτύπος και μικροκτύπος έχουν αναπτυχθεί από τον μουσικοπαιδαγωγό-ερευνητή Edwin Gordon.

Ρυθμικές συλλαβές μουσικοπαιδαγωγικών συστημάτων (βλ. Πίνακας στο τέλος του κειμένου): είναι συλλαβές που χρησιμοποιούν τα μουσικοπαιδαγωγικά συστήματα για να διδάξουν τις ρυθμικές αξίες και την οργάνωσή τους μέσα στο μέτρο. Τα πιο γνωστά συστήματα της δυτικής μουσικής είναι τα Kodály, Orff, Gordon και Takadimi.

Σ, S:

Solo: μουσική σύνθεση ή μέρος μουσικής σύνθεσης, η οποία εκτελείται από ένα όργανο ή φωνή μόνο, ή όπου ένα όργανο ή φωνή έχει τον πρωταγωνιστικό ρόλο.

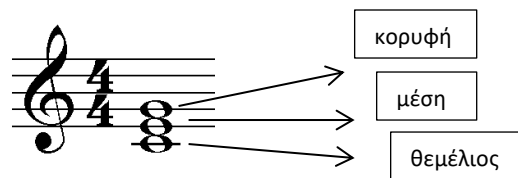
Staccato: Κοφτά.

Σημειογραφία: είναι ένα σύστημα από σύμβολα με τα οποία μπορούμε να καταγράψουμε τα χαρακτηριστικά ενός ήχου (τη διάρκεια, το τονικό ύψος και την ένταση) και κατ' επέκταση ένα μουσικό κομμάτι. Το πιο ευρύτερα γνωστό σύστημα σημειογραφίας είναι το δυτικό σύστημα με το πεντάγραμμο και τα φθογγόσημα.

Στρώματα (μελωδίας, ρυθμού): η αρμονική ή ρυθμική ενορχήστρωση ενός μουσικού κομματιού περιλαμβάνει περισσότερες από μία φωνές που παίζουν διαφορετικές ρυθμικές αξίες ή διαφορετικές νότες που ταιριάζουν με την κύρια μελωδία. Αυτές οι φωνές ονομάζονται στρώματα.

Συνήχηση: η ταυτόχρονη εκτέλεση δύο ή και περισσότερων νοτών.

Συγχορδία: ονομάζεται το σύνολο τριών τουλάχιστον φθόγγων που ηχούν ταυτόχρονα. Στο τονικό μουσικό σύστημα η συγχορδία σχηματίζεται με επάλληλους φθόγγους που απέχουν μεταξύ τους διάστημα τρίτης, δηλ. με την προσθήκη της τρίτης, της πέμπτης, της έβδομης κ.ο.κ. πάνω από έναν βασικό φθόγγο. Ο φθόγγος αυτός ονομάζεται θεμέλιος και αποτελεί τη βάση και το χαρακτηριστικότερο φθόγγο της συγχορδίας. Οι υπόλοιποι φθόγγοι ονομάζονται τρίτη, πέμπτη, έβδομη, ένατη, κ.ο.κ. Κάποτε η τρίτη νότα ονομάζεται μέση και η πέμπτη νότα, κορυφή της συγχορδίας.

-Μείζονα συγχορδία: σχηματίζεται από τη συνήχηση της θεμελίου (πρώτη νότα της κλίμακας), της τρίτης νότας (διάστημα 3^{ης} μεγάλης με τη θεμέλιο) και της πέμπτης νότας (διάστημα 5^{ης} καθαρής με τη θεμέλιο) π.χ.

PE μείζονα συγχορδία

-Ελάσσονα συγχορδία: σχηματίζεται από τη συνήχηση της θεμελίου (πρώτη νότα της κλίμακας), της τρίτης νότας (διάστημα 3^{ης} μικρής με τη θεμέλιο) και της πέμπτης νότας (διάστημα 5^{ης} καθαρής με τη θεμέλιο) π.χ.

PE ελάσσονα συγχορδία

T, t

Τάστο-τάστα (πληθυντικός): μεταλλικά συνήθως χωρίσματα πάνω στον λαϊμό διαφόρων εγχόρδων οργάνων (κιθάρα, μπουζούκι, μαντολίνο), τα οποία καθοδηγούν τον/την εκτελεστή/τρια πού να πατήσει για να μεταβάλει το μήκος της χορδής που πάλλεται και να αλλάξει τη νότα που θα ακουστεί.

Ταχτάρισμα: το τραγούδι που χρησιμοποιεί κάποιος/α όταν κρατάει ένα μωρό για να του παίξει ή να το κανακέψει.

Τempo – tempi (πληθυντικός): η ταχύτητα εκτέλεσης ενός μουσικού κομματιού.

Τεσσιτούρα: βλ. Εύρος φωνής.

Τεχνητοί ήχοι: είναι όλοι οι ήχοι κατασκευασμένοι από τον άνθρωπο (μηχανές, εργαλεία, μουσικά όργανα).

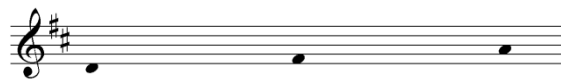
Τρέμολο: Οι πολύ γρήγορες επαναλήψεις μιας νότας ή οι πολύ γρήγορες εναλλαγές δύο νοτών.

Trill (τρίλια): γρήγορη εναλλαγή μεταξύ δύο ή τριών νοτών που έχουν απόσταση τόνου ή ημιτονίου (είναι διαφορετικό από το tremolo).

Τονική: Είναι η πρώτη νότα μιας κλίμακας, η οποία δίνει και το όνομά της στην κλίμακα.

Τονική τριάδα: είναι η μια συγχορδία η οποία αποτελείται από την πρώτη νότα (τονική), την τρίτη και την πέμπτη νότα μιας κλίμακας.

Τονική τριάδα μείζονας και ελάσσονας κλίμακας: ανάλογα με το είδος του διαστήματος που σχηματίζεται μεταξύ της τονικής και της τρίτης νότας μιας κλίμακας στην τονική τριάδα, τότε έχουμε και τον σχηματισμό τονικής τριάδας μείζονας ή ελάσσονας κλίμακας. Αν το διάστημα 3^{ης} είναι μεγάλο, τότε έχουμε μείζονα κλίμακα, ενώ αν το διάστημα 3^{ης} είναι μικρό, τότε σχηματίζεται τονική τριάδα ελάσσονας κλίμακας.

Τονική τριάδα της ΡΕ μείζονας κλίμακας

Τονική τριάδα της ΡΕ ελάσσονας κλίμακας

Τονικό ύψος: είναι ένα από τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα ενός ήχου. Ο ήχος παράγεται όταν ένα υλικό δονείται και παράγει ηχητικά κύματα. Το τονικό ύψος εξαρτάται από τον αριθμό των δονήσεων που παράγονται στη μονάδα χρόνου (συχνότητα). Όσο πιο μεγάλος είναι ο αριθμός των δονήσεων, τόσο πιο ψηλό (οξύ) είναι το τονικό ύψος ενός ήχου.

Τραγούδια με αντιμελωδίες (countermelodies): είναι μουσικά κομμάτια όπου δύο μελωδίες από διαφορετικά τραγούδια, οι οποίες ταιριάζουν αρμονικά συνυπάρχουν και εκτελούνται ταυτόχρονα.

Tutti: μουσική σύνθεση ή μέρος μουσικής σύνθεσης, η οποία εκτελείται από όλα τα όργανα ή φωνές (σε αντίθεση με το Solo όπου ένα όργανο ή φωνή παίζει πρωταγωνιστικό ρόλο).

Υ, Υ

Υφή: είναι ο τρόπος με τον οποίο τα ρυθμικά, μελωδικά και αρμονικά στοιχεία συνδυάζονται σε μία σύνθεση καθορίζοντας τη γενικότερη ποιότητα του ήχου στη σύνθεση. Η υφή μπορεί να περιγραφεί σε σχέση με την πυκνότητα των ήχων (αραιή ≠ πυκνή υφή) αλλά και την έκταση των ήχων (χαμηλότερος και ψηλότερος ήχος) και πιο συγκεκριμένα συσχετίζεται με τον αριθμό των φωνών ή των μερών μίας σύνθεσης και τη μεταξύ τους σχέση. Για παράδειγμα, ένα έργο με πυκνή υφή περιλαμβάνει πολλά 'στρώματα' από όργανα. Η υφή αλλάζει ανάλογα και με τις χροιές των οργάνων/φωνών που επιλέγει ο/η συνθέτης/τρια, τον αριθμό των οργάνων/φωνών που παίζουν ταυτόχρονα, την αρμονία, το τέμπο και τους ρυθμούς που χρησιμοποιεί.

Φ, F:

Forte: Δυνατά.

Fortissimo: πολύ δυνατά.

Φθόγγος: νότα (ρυθμική αξία με συγκεκριμένο τονικό ύψος).

Φθογγόσημα: Τα σημεία/σύμβολα που με το σχήμα τους δείχνουν τη διάρκεια των ήχων, π.χ.

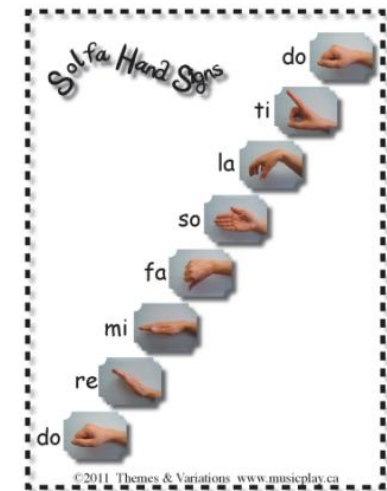
Φυσικοί ήχοι: είναι όλοι οι ήχοι (συμπεριλαμβανομένης και της ανθρώπινης φωνής) που παράγονται στη φύση ή από φυσικά φαινόμενα.

X:

Χάρτης ακρόασης: καταγραφή της πορείας κάποιων στοιχείων ενός μουσικού κομματιού (όργανα, δυναμική, διάρκεια ήχου, τονικό ύψος) με μη συμβατική σημειογραφία (εικόνες ή σχήματα).

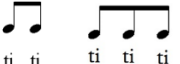
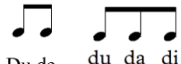
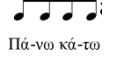
Χειρομορφές Kodály-Curwen/Kodály-Curwen hand signs: Σύστημα χειρομορφών το οποίο ο μουσικοπαιδαγωγός Z. Kodály δανείστηκε από την εργασία του J. Curwen για χρήση ως εποπτικό βοήθημα για το τραγούδι.

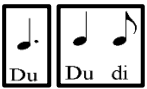
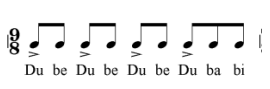
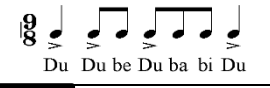
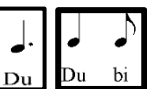
Οι χειρομορφές βοηθούν τα παιδιά να αντιληφθούν το τονικό ύψος και τη σχέση (τα διαστήματα) ανάμεσα στις νότες (βλ. Κινητό ΝΤΟ). Σε κάποια σημεία του Αναλυτικού Προγράμματος αναφέρονται χάριν ευκολίας χρήσης από τα παιδιά ως «μελωδικά χέρια».

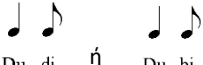

Χροιά: είναι ένα από τα χαρακτηριστικά (φυσικά) γνωρίσματα ενός ήχου που μας επιτρέπει να ξεχωρίσουμε την πηγή που παράγει αυτό τον ήχο. Η χροιά ή ηχόχρωμα εξαρτάται από το σύνολο και τον τρόπο με τον οποίο είναι δομημένες οι ταλαντώσεις που εμπεριέχονται σε ένα ηχητικό κύμα. Με αυτό τον τρόπο, αν ακούσουμε την ίδια νότα να παράγεται από δύο διαφορετικά όργανα, είμαστε σε θέση να ξεχωρίσουμε ποια είναι αυτά τα όργανα.

Χρωματική μελωδική κίνηση/Χρωματική κλίμακα: Κίνηση της μελωδίας σε ημιτόνια/ Κλίμακα που αποτελείται μόνο από ημιτόνια.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΡΥΘΜΙΚΩΝ ΑΞΙΩΝ ΒΑΘΜΙΔΕΣ 1-3			
Αξίες και παύσεις	Συστήματα ρυθμικών συλλαβών		
	<i>Kodály</i>	<i>Gordon</i>	<i>Orff</i> Ο Orff προτείνει τη χρήση του λόγου σε σχέση με τη γλώσσα της κάθε χώρας. Τα πιο κάτω είναι ενδεικτικά παραδείγματα.
Τέταρτο 	 Ta	 Du	 Πού;
Όγδοο/α 	 ti ti ti ti ti	 Du de du da di	 μή-λο
Μισό 	 ta-ah	 duu	 Τι ι;
Ολόκληρο 	 tah-ah-ah-ah	 Duuuu	 Πώ ω ω ως;
Παρεστιγμένο μισό 	 taaa	 Duuu	 Ποιοοοο;
Δέκατο/α έκτο/α 	 ti ri ti ri	 Du ta de ta	 Πά-νω κά-τω
Συνδυασμοί ογδών και δεκάτων έκτων	 ti ti ri	 Du de ta	 Πέ-τα-ξε
	 ti ri ti	 Du ta de	 Τι κα-λά!
Παρεστιγμένο όγδοο και δέκατο έκτο 	 tim ri	 Du ta	 Πιά-σε

	 ri tim	 Du taa	 Τέρ-μα!
Παρεστιγμένο τέταρτο	 ta	 Du	
Παρεστιγμένο τέταρτο και όγδοο	 ta-i ti	 Du de	
Συγκοπή	 syn- co- pa	 Du de de	 σου-βλά-κι
Τρίηχο ογδόων	 tri o la	 Du da di	
Σύνθετα μέτρα	Χρήση των πιο πάνω ρυθμικών συλλαβών	 Du da di Du da di	 Du Du di
	Χρήση των πιο πάνω ρυθμικών συλλαβών	 Du da di Du da di Du da di Du be Du be Du be Du ba bi Du Du be Du ba bi Du	 Ρά - βε ρά - βε ρά - βε ζή - λω - νε Du Du di Du bi
Μικτά μέτρα	Χρήση των πιο πάνω ρυθμικών συλλαβών	 Du ba bi Du ba bi Du be Du be Du ba bi	 Ε-φα-γα μή-λο Μή-λο πρά-σι-νο

	Χρήση των πιο πάνω ρυθμικών συλλαβών	 	
	 	 (ανάλογα με το είδος του μέτρου, βλ. πιο πάνω)	